

Bakalářská práce

Vztah Německa k USA a její válce proti teroru 2001-2005

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
2006

Autor práce: Pavel Dvořák
Vedoucí práce: JUDr. Vladimír Handl CSc.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a cituji všechny použité prameny.

Praha 22. května 2005

Pavel Dvořák

Poděkování

Chtěl bych vyjádřit díky především vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. Vladimírovi Handlovi CSc., který byl vždy připraven poskytnout mi radu, usměrňoval moji činnost a doporučil vhodnou literaturu.

Obsah:

1. Úvod

- 1.1. Formulování tématu
- 1.2. Zhodnocení literatury

2. Šok z teroristických útoků 11. září 2001

- 2.1. Útok na USA
- 2.2. Zahraničněpolitická reakce SRN
- 2.3. Dopad 9/11 na SRN

3. Role SRN během válek v Afghánistánu a Iráku

- 3.1. Válka v Afghánistánu
 - 3.1.1. Konec Talibánu
 - 3.1.2. Aktivní role Berlína
- 3.2. Válka v Iráku
 - 3.2.1. Rozkol názorů před iráckým tažením
 - 3.2.2. Proměna zahraniční politiky SRN vůči USA
 - 3.2.2.1. Vliv parlamentních voleb v SRN 2002
 - 3.2.2.2. Vývoj vztahů před vypuknutím války

4. Německo-americké vztahy po válce v Iráku

- 4.1. Hledání cesty k usmíření
- 4.2. Bushova cesta po Evropě
- 4.3. Situace před parlamentními volbami v SRN 2005

5. Příčiny odcizení

- 5.1. Rozdíly mezi „spojenci“
- 5.2. Chyby na straně SRN

6. Budoucnost německo-amerických vztahů

- 6.1. Důsledky krize
- 6.2. Nevyhnutelnost vztahu

7. Závěr

8. Resumé

9. Seznam literatury

10. Přílohy

11. Terminologický slovník

1. Úvod

1.1. Formulování tématu

Jak už napovídá samotný název práce, věnuji se v ní německo-americkým vztahům, a to především z pohledu SRN. Zaměřil jsem se na zahraničněpolitické události, na nichž se snažím ukázat, jak se postupně vyvíjela největší krize vztahu obou zemí od konce druhé světové války. Během vymezeného časového období se nastaly mnohé okolnosti, které zásadně ovlivnily další vývoj vzájemných vztahů. Rozkol mezi Spojenými státy a Německem nezapříčinil jen vývoj během posledních čtyř let, velmi významně se na krizi podepsala také situace, která nastala už na počátku devadesátých let po sjednocení Německa, rozpadu Sovětského svazu a konci studené války. Mým prvním úkolem bude pojmenovat hlavní důvody, které stály za současnou krizí a narušily tím tak pevné a blízké spojení obou zemí.

Další otázkou je sama závažnost krize. Je vztah obou mocností poškozen navždy, nebo se jedná jen o krizi krátkodobou? Dá se ještě vůbec obnovit vzájemná důvěra, která byla základním pilířem německo-amerického bezpečnostního a zahraničněpolitického partnerství? Jaký bude jejich vztah v následujících letech? Budou obě země schopné spolupracovat? Nabízí se také otázka, zda-li Německo dokáže dostát svým mezinárodním závazkům, jež má ve světě vzhledem ke své geografické poloze, rozloze, politické a hospodářské síle. Navíc za předpokladu, že svým zahraničněpolitickým jednáním negativně neovlivní vnitropolitickou situaci nebo si proti sobě nepostaví veřejnost, která je tradičně pacifistická a odmítá vojenské nasazení německé armády v zahraničí.

Počáteční kapitola popisuje zahraničněpolitickou reakci Německa na útok z 11. září 2001 a proměnu jeho bezpečnostní politiky. Druhá kapitola se zabývá nejprve válkou v Afghánistánu, změnou zahraniční politiky Německa na pozadí války v Iráku a prudkým zhoršením německo-amerického vztahu. Třetí kapitola se věnuje zmírnění krize, hledání

nové podoby vztahu a situací před německými parlamentními volbami 2005. Čtvrtá kapitola pojednává o příčinách krize a rozdílech mezi USA a SRN. Poslední kapitola posuzuje důsledky krize německo-amerického vztahu do budoucnosti a oblasti společných zájmů. Práce je zakončena německými parlamentními volbami v září 2005.

1.2. Zhodnocení literatury

Vzhledem k časovému úseku práce jde o aktuální událost a výhradně k tomuto tématu dosud nevyšla kniha, která by se věnovala výhradně tomuto tématu a časovému období. Přesto nebylo obtížné najít knihy, které se sice nezabývaly výhradně tímto tématem, ale přesto okrajově pojednávaly i o nejnovějších událostech.

Zaměřil jsem se především na odborné časopisy, které se věnují mezinárodním vztahům a politice. Jsou to například *Aus der Politik und Zeitgeschichte*, *Internationale Politik* apod. Nejvíce jsem využil prací profesora bonnské univerzity pro politické vědy a novodobou historii Christiana Hackeho a bezpečnostně-politického koordinátora nadace Konráda Adenauera v Berlíně Karl Heinze Kampa. Ti se považují za tzv. kritické politické realisty a svými názory se liší od skupiny tzv. idealistů, k nimž patří Hanns Maull, Nicolas Busse. Čerpal jsem také z studie Cathleen S. Fisherové, která působí jako zástupkyně ředitele institutu American Institute for Contemporary German Studies (AISGS). Velmi cenným zdrojem informací byly dále práce nadací, koncentrovaných na politické vědy a mezinárodní politiku. Mám tím na mysli například již zmíněnou nadaci Konráda Adenauera (Konrad Adenauer Stiftung).

Většina materiálů, které jsem použil, byly v německém jazyce, část v anglickém, z části jsem čerpal i z českého odborného časopisu *Mezinárodní politika*. Velmi mi při řazení časových událostí pomohl i *Archiv der Gegenwart* a otevřený přístup do archivu německého deníku *Die Welt*. Cenné zdroje jsem našel také v podobě internetových adres, jako jsou například: www.deutsche-aussenpolitik.de, www.bka.de, www.bundeswehr.de.

2. Šok z teroristických útoků 11. září 2001

Cílem této kapitoly je popsat útok z 11. září 2001 a následný vývoj se zaměřením na zahraničněpolitickou činnost německé vlády. Poslední část kapitoly popisuje změny způsobené novou vlnou terorismu, které ovlivnily bezpečnostní politiku Německa.

2.1. Útok na Spojené státy Americké

Datum 11. září 2001 se nesmazatelným písmem zapsal do historie lidstva. V tento den došlo k teroristickým útokům na USA, které otřásly celým světem. Při útoku, který provedla teroristická organizace Al-Káida, a který byl namířen proti Spojeným státům, bylo zničeno Světové obchodní centrum World trade center, poškozeno americké ministerstvo obrany Pentagon ve Washingtonu a zemřelo při něm přibližně 4 000 lidí. Americká veřejnost prošla hlubokým otřesem a šokem, protože si uvědomila svoji vlastní zranitelnost, a ztratila pocit absolutní bezpečnosti. Zřetelně se ukázalo se, že nová podoba terorismu nezná žádné etické a geografické hranice, a může udeřit kdykoli a kdekoli. To později prokázaly i útoky v Madridu v březnu 2004 a v Londýně v červenci téhož roku.

Atentát spáchaný 11. září 2001 vyvolal po celém světě zlost a zděšení, v západních vyspělých státech Evropy vedl také k vyvolání pocitu strachu o vlastní bezpečnost. Následkem této události došlo na americké půdě a v celém světě k mnoha změnám, které se kromě změny uvažování veřejnosti dotkly především bezpečnostní a zahraniční politiky. Při zjišťování opravdového rozměru katastrofy se stávalo stále jasnější, že tento čin nebyl zaměřen jen proti USA jako státu. Šlo o útok proti společenskému modelu a stylu životu zažitého ve vyspělých západoevropských státech.¹ Do jisté míry má Kamp pravdu, ale teroristé útočili především proti USA a její politice.

¹KAMP, HEINZ-KARL. Der „erste Krieg des 21. Jahrhunderts“? *Politische Meinung*, Oktober 2001, 46. Jahrgang, Nr. 383, s. 5

Den 11. září 2001 se stal mezníkem, protože došlo k prohloubení závažnosti ohrožení asymetrickým násilím a mezinárodním terorismem. Fenomén terorismu se dostal z roviny expertních diskusí do povědomí široké veřejnosti. Je až s podivem, jako příkladnou vlnu mezinárodní solidarity vyvolala tato tragická událost. Důsledkem této solidarity bylo začlenění Ruska k euro-atlantickému partnerství a tím tak s definitivní platností nastal konec studené války.²

Zahraniční politika Spojených států prošla od okamžiku teroristického útoku 11. září 2001 dramatickou proměnou. Americký prezident George W. Bush označil útok za válku proti Americe a v reakci na něj vyhlásil válku celosvětovému terorismu: tzv. operaci Trvalá svoboda. Ve svém projevu pronesl slova o tom, že kdo není s Amerikou, je proti ní. Buschova administrativa se snažila vytvořit vlastní koalici spojenců, místo aby uplatnila zásady multilateralismu, a projednávala své záměry na půdě Severoatlantické aliance (dále jen NATO) a Organizace spojených národů (dále jen OSN)³. Spojené státy reagovaly na 11. září 2001 razantně a vyhlásily válku proti terorismu. Pro další vývoj německo-amerického vztahu je velice důležité objasnit zahraničněpolitické jednání SRN na pozadí této události.

2.2. Zahraničněpolitická reakce SRN

Jak reagoval stát, pro který byly po druhé světové válce spojenecké vazby s americkým partnerem hlavní prioritou bezpečnostní a zahraniční politiky? Spolkový kancléř Gerhard Schröder neváhal a už 11. září se svým spojencům a přátelům zavázal „neomezenou solidaritou“.⁴ Politiku vládní koalice podpořily nejen všechny strany zastoupené v parlamentu, ale i veřejnost, která vyjadřovala soustrast a solidaritu s USA. U Braniborské brány v Berlíně se na vyjádření podpory Američanům sešlo až 200 000 lidí.⁵

² KAMP, HEINZ-KARL. Die Zukunft der deutsch-amerikanischen Sicherheitspartnerschaft. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 46/2003, s. 20

³ HAFTENDORN, HELGA. Sicherheitspolitik im strategischen Dreieck „Berlin – Paris – Washington“. *Politisches Vierteljahresschrift*, März 2004, 45. Jahrgang, Heft 1, s. 3-4

⁴ projev Schrödera k útokům na Spojené státy Americké 12.9. 2001
http://www.documentarchiv.de/brd/2001/rede_schroeder_terror-usa.html

⁵ Archiv der Gegenwart, September 2001

Každé nasazení německé spolkové armády (dále jen Bundeswehr) musí být podle Základního zákona odsouhlaseno spolkovým parlamentem. Aby mohl německý kancléř dodržet svůj slib a přehlasovat opoziční strany, které byly proti vojenskému nasazení ve válce proti teroru, musel riskovat svoji vládu a sáhnout k hlasování o důvěře vládě spojeném s vysláním až 3900 německých vojáků do boje s mezinárodním terorismem.⁶ V žádném případě nešlo o jednoduchý krok, protože ve vládní koalici byla spolu se sociálními demokraty kancléře Schrödera zastoupena i Strana zelených, kteří byli tradičně orientováni pacifisticky. Vůdčí osobností strany Zelených byl Joschka Fischer, ministr zahraničí a v té době také německý nejoblíbenější politik. Rok a půl po válce v Kosovu vedli spolkový kancléř a jeho ministr zahraničí Německo znovu do účasti německých vojáků na válečném konfliktu. Spolkový sněm nakonec 16. listopadu 2001 schválil vyslání německých jednotek do boje s mezinárodním terorismem.

I přes sklon USA k jednostrannému jednání bylo poprvé v dějinách NATO využito článku č. 5 o kolektivní obraně⁷. Teroristický útok proti USA byl označen za útok na všechny spojence. Ve Washingtonu byl tento krok hodnocen pozitivně, Spojené státy ale nevyužily nabídnuté pomocné ruky NATO a uskutečnění kolektivní obrany zůstalo prakticky jen v symbolické rovině. Spojené státy nestavěly na rozhodovacích, plánovacích a vojenských strukturách NATO, jednaly v afghánské operaci samostatně a využily pouze části spojeneckých sil.⁸ Vláda Schrödera a Fischera vůbec nezpochybňovala vyhlášení spojeneckého závazku obsaženého v článku č. 5 severoatlantické smlouvy. Všichni evropští členové NATO byli připraveni pomoci USA stejnou měrou, jakou od nich očekávali během desetiletí za studené války. Německo nebylo výjimkou. Bez amerického angažmá by v poválečném Německu těžko nastala svoboda a blahobyť.⁹

⁶ CAPLAN, GREG. Ein transatlantischer Ansatz zur Lösung des Nahostkonflikts. *Konrad Adenauer Stiftung – Auslandsinformationen*. 2003, 19. Jahrgang, Nr. 10/03, s. 14

⁷ Severoatlantická smlouva, dostupná na: <http://www.nato.cz/dokumenty/natosml.html>

⁸ VONDRA, ALEXANDER. Pražský summit NATO 2002: Směřování aliance do 21. století. *Mezinárodní politika*. 10/2002, s. 4

⁹ HACKE, CHRISTIAN. Die Aussenpolitik der Regierung Schröder/Fischer. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 32-33/2005, s. 13

Pozice Spojených států potvrdila i OSN, když v rezolucích č. 1368¹⁰ a 1373¹¹ odsoudila terorismus a vyzvala všechny země k boji proti němu. V Bruselu se konal zvláštní summit Evropské unie (dále jen EU) se zaměřením na boj proti terorismu, na kterém šéfové vlád evropského společenství vyhlásili neomezenou podporu USA. Také na zasedáních skupiny nejvyspělejších států světa G7 a Ruska byly projednávány plány na boj proti terorismu prostřednictvím zabránění praní špinavých peněz a kontrolou finančních toků.

SRN se po útocích 11. září 2001 postavila na stranu USA, podporovala je, a zároveň se zapojila do boje proti mezinárodnímu terorismu. Stalo se tak hlavně zásluhou kancléře Schrödera, který kvůli nakonec úspěšnému hlasování o vyslání německých jednotek do boje proti mezinárodnímu terorismu riskoval rozpad vládní koalice. I mezinárodní organizace NATO a OSN podpořily jednání USA. 11. září 2001 zasáhlo nejen německou zahraniční, ale i bezpečnostní politiku, a proto je důležité popsat její proměnu.

2.3. Dopad 9/11 na SRN

Útok z 11. září 2001 zásadně ovlivnil bezpečnostní politiku Německa. Jaké změny nastaly? Především už akt terorismu přestal být chápán jen jako pouhý kriminální čin, nýbrž jako existenční hrozba pro svobodnou společnost, proto zahájila spolková vláda v souladu s názorem veřejného mínění boj proti terorismu i na domácí půdě. Už na konci září zablokovala konta firem a osob podezřelých z podpory mezinárodního terorismu. S cílem zlepšit podmínky pro pátrání po mezinárodních teroristických skupinách na území Německa byly schváleny protiteroristické zákony.¹² Ty umožnily zákaz extremistických náboženských skupin, stíhání členů teroristických organizací s trvalým pobytem mimo SRN, přisoudily spolkovému kriminálnímu úřadu větší kompetence, změnily zákon o pasech a osobních průkazech¹³ a zefektivnily boj proti praní špinavých peněz.¹⁴

¹⁰ rezoluce RB OSN č. 1368 z 12. 9. 2001, dostupná na: http://www.documentarchiv.de/brd/2001/schroeder_antrag_bundeswehr.html

¹¹ rezoluce RB OSN č. 1373 z 28. 9. 2001, dostupná na: http://www.documentarchiv.de/in/2001/res_un-sicherheitsrat_1373.html

¹² CAPLAN, G. s. 34

¹³ pro snadnější identifikaci osob zavedl zákon biometrické znaky: např. otisky prstů

¹⁴ www.bka.de

Zpřísnila se také bezpečnost leteckého provozu, kontrola hranic, všech amerických, britských, izraelských a židovských zařízení. Ihned po atentátech spolkový kriminální úřad vytvořil speciální jednotku, jejímž úkolem mělo být předcházení podobným trestným činům. Díky všem těmto opatřením se podařilo odhalit palestinsko-jordánskou teroristickou síť, která plánovala útoky na židovská zařízení v Německu, a hamburskou skupinu osob arabského původu, proti kterým bylo z důvodu podezření z členství v teroristických organizacích a podílu na útocích z 11. září 2001 zahájeno trestní řízení.¹⁵ Spolupráce v boji proti terorismu se projevila také v rámci EU, která přijala evropskou bezpečnostní strategii^{16, 17}

Na základě zkušenosti z 11. září 2001 se dá vypožorovat změna postoje lidí k otázce bezpečnosti a roli státu, jakou hraje ve společnosti. Lidé začali rozumět tomu, že bezpečnost jim může zajistit jen stát. Místo obecného trendu – zachovávat vůči státu větší odstup a maximalizovat individuální svobody jednotlivců – dochází k příklonu obyvatelstva v prospěch státu. Méně si už ale uvědomují, že tato bezpečnost může být zlepšena jen na úkor jejich práv.¹⁸ S tím je spojeno riziko, že změny vedoucí k zajištění větší bezpečnosti mohou oslabit zásady vlastní svobody. Je tedy velmi obtížné stanovit hranici, kde začíná být poškozována vlastní svoboda občanů. Tím se problém boje proti terorismu stává zatěžkávací zkouškou pro všechny liberální státy.¹⁹ Na základě těchto skutečností ohrožuje terorismus svým jednáním samotné základy demokratického a politického uspořádání států.²⁰

Nedotčena nezůstala ani diskuse o roli Bundeswehru s ohledem na nové globální teroristické hrozby. K největší změně došlo v květnu 2003, kdy německý ministr obrany Peter Struck oznámil přijetí nových směrnic pro obrannou politiku.²¹ Ty zahrnují plány pro uskutečnění takové reformy německých ozbrojených sil, aby mohly působit v mezinárodních

¹⁵ www.bka.de

¹⁶ zdůrazňuje zásady multilateralismu, ale podporuje preemptivní použití síly, tzn. že umožňuje použití síly k odvrácení konkrétní hrozby.

¹⁷ KHOL, RADEK a kolektiv. Koncept preemptivní sebeobranu v kontextu boje proti terorismu po 11. září 2001. Ústav mezinárodních vztahů, Praha. 2005, s. 3

¹⁸ HACKE, CHRISTIAN. Der Terrorangriff vom 11. September 2001 und seine Folgen für die amerikanische Aussenpolitik. *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 2003, 13. Jahrgang, Heft 1, s. 81

¹⁹ HACKE, CH. Der Terrorangriff, s. 73

²⁰ MAULL, W. HANNES. Internationaler Terrorismus. *Internationale Politik*, 12/2001, s. 1

²¹ <http://www.sicherheitspolitik.bundeswehr.de/bibliothek/JABer2003.pdf>, s.17

akcích na prevenci konfliktů a v misích krizového managementu, včetně boje proti terorismu. Podle těchto směrnic se Bundeswehr přemění v zásahové, stabilizační a podpůrné jednotky.²²

I když bylo provedeno několik reformních kroků a téma reformy Bundeswehru se celkem pravidelně vyskytuje v popředí zájmu politicko-bezpečnostních debat, je stále patrný výrazný nepoměr mezi nároky a realitou. Jde o rozdíl mezi přáním o zvládnutí stále náročnějších úkolů a realitou, která ukazuje snižující se kapacity vojska, nedostatek prostředků, nedostatečné přepravní možnosti a zároveň personální a strukturální problémy.²³

Teroristický útok z 11. září 2001 ovlivnil zahraniční politiku Německa, které vystupovalo jako spojenec USA, a tak svým jednáním navázalo na tradici poválečných německo-amerických vztahů. Zásadně se změnila podoba německé bezpečnostní politiky. Za účelem zajištění větší bezpečnosti a zlepšení boje proti mezinárodnímu terorismu provedla spolková vláda četné reformy, jež se dotkly i řadových občanů a jejich základních práv a svobod. Jaký byl vývoj dalších událostí a jak se k nim zahraničněpoliticky stavěla SRN, se dá ukázat na konfliktech v Afghánistánu a Iráku v následující kapitole.

²² FISHER, S. CATHLEEN. Reconciling realities: Reshaping the german-american relationship for the twenty-first century. *AICGS*. 2004, s. 34

²³ WAGENER, MARTIN. Auslandsätze der Bundeswehr. Normalisierung statt Militarisation deutscher Sicherheitspolitik. In MAULL, HANNS, a kol. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Aussenpolitik 1998-2003*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2003, s. 40

3. Role SRN během válek v Afghánistánu a Iráku

Záměrem třetí kapitoly je popsat míru zapojení Německa do boje proti terorismu a zaměřit se na vývoj zahraniční politiky Německa na pozadí války v Iráku, která způsobila největší krizi německo-amerického vztahu.

3.1. Válka v Afghánistánu

3.1.1. Konec Talibánu

Jak se ukázalo později, byla válka na půdě Afghánistánu první částí tažení proti mezinárodnímu terorismu. Vojenský zásah protiteroristické koalice pod vedením USA byl namířen proti režimu Talibánu, který podporoval teroristickou organizaci Al-Káida a poskytoval jí útočiště. Prokázala se spojitost mezi útoky v USA a touto organizací a tak našla americká vláda podporu nejen mezi svými spojenci, ale i na půdě mezinárodních organizací NATO a OSN. Boj proti novému společnému nepříteli začal hladkou spoluprací, jednotnou podporou a shodou na evropském kontinentu.

Když nebylo koncem září 2001 vyslyšeno ani poslední ultimátum pro vydání vůdce teroristické organizace Al-Káida Usámy bin Ládina, bylo zřejmé, že vojenský útok na Afghánistán je jen otázkou času. NATO vyšlo USA vstříc a schválilo jejich seznam požadavků ohledně využití vojenských kapacit spolku. Konkrétně šlo o nasazení letadel AWACS, souhlas s využíváním námořních přístavů, vojenských základen a vzdušného prostoru, zajištění amerických základen v Evropě a eventuelní nahrazení amerického kontingentu na Balkáně příslušníky spojeneckých sil. Letecký útok na Afghánistán byl zahájen 7. října 2001 a pozemní operace následovala o deset dní později.²⁴

V překvapivě krátkém období, během pouhých dvou měsíců, byl nasazením amerických ozbrojených sil zbaven moci talibánský režim a zlikvidována výcviková struktura

²⁴ Archiv der Gegenwart, Oktober 2001

teroristické organizace Al-Káida. Už potřetí od konce studené války se ukázala vojenská převaha USA, které provedly 98 % všech vojenských operací. Potvrdila se tak propast mezi evropskými a americkými vojenskými silami.²⁵ Afghánský režim Talibánu byl zásahem protiteroristické koalice svržen a Al-Káida utrpěla značné škody, ale boj proti mezinárodnímu terorismu pokračoval dále. Jak se na něm konkrétně podílela spolková vláda, objasňuje následující oddíl.

3.1.2. Aktivní role Berlína

SRN se zúčastnila boje proti mezinárodnímu terorismu a podle mandátu spolkového sněmu do něj vyslala až 3900 vojáků. V únoru 2002 byly v Kuvajtu rozmístěny německé obranné jednotky proti útoku atomových, biologických a chemických zbraní (dále ABC zbraně), které chránily kuvajtské obyvatelstvo a americké vojenské jednotky účastníci se zde akce Trvalá svoboda před eventuelními útoky zbraněmi hromadného ničení (dále jen ZHN). Na území Afghánistánu operovaly od února 2002 speciální jednotky (Kommandos Spezialkräfte KSK). Vojáci námořnictva patrolovali ve východní části Středoziemního moře a letadla AWACS monitorovala vzdušný prostor USA.²⁶

V oblasti u východní Afriky²⁷ působí od února 2002 vojáci německého námořnictva, kteří jsou součástí mezinárodní flotily „Task force 150“ a jejich základnou je přístav v Džibuti. Brání teroristům ve volném pohybu osob, transportu materiálu (zbraně, munice, drogy) přes moře a přípravě útoků na moři. Od března do října 2003 je podporovaly německé stíhačky se základnou v Mombase.²⁸ Podobně jako u mise ISAF byla i tato akce opakovaně schvalována a prodlužována spolkovým sněmem a zatím se s ní počítá minimálně do listopadu 2006.²⁹

²⁵ HACKE, CH.. Der Terrorangriff, s. 75

²⁶ WAGENER, M. Auslandeinsätze, s. 36-37

²⁷ oblast zahrnuje Rudé moře, Adenský záliv, Arabské moře a Ománský záliv, včetně pobřeží Somálska

²⁸ WAGENER, M.. Auslandeinsätze, s. 36

²⁹ www.bundeswehr.einsatz.de

Německo vyčítalo Spojeným státům jednostranné jednání a snažilo se pomáhat demokratické obnově Afghánistánu politickými prostředky. Proto začátkem prosince 2001 německá vláda v Petersbergu u Bonnu uspořádala konferenci o Afghánistánu.³⁰ Ta skončila úspěchem a představovala jeden z vrcholů zahraničněpolitického vnímání vlády Schrödera a Fischera. Svým jednáním vystupovalo Německo jako „civilní mocnost“ (Zivilmacht), podílelo se na vojenských operacích, posílilo postavení OSN a boj proti globálnímu terorismu. Čtyři hlavní afghánské frakce podepsaly v Petersbergu dohodu, která rozhodla o vyslání mezinárodního mírového sboru ISAF (International security assistance force) a zřízení třicetičlenné dočasné vlády.³¹

Na německé půdě přispěla Petersbergská konference k udržení politické podpory pro angažmá v Afghánistánu a pro účast Německa na ISAF, kterou spolkový sněm odsouhlasil 22. prosince 2001. Petersbergskou dohodou byla tato mezinárodní akce zastřešena nejen OSN ale i NATO. Mise ISAF měla za úkol podporovat afghánskou vládu při zajišťování bezpečnosti nutné ke stabilizaci, napomáhat reformě a posílení občanské společnosti, dodržování lidských práv, rozdělování humanitární pomoci a spořádanému návratu uprchlíků. Naplňovala tak priority a cíle Německa s cílem posílení mezinárodního pořádku.³²

Mezinárodní mise ISAF v Afghánistánu, která je striktně oddělena od operace Trvalá svoboda, se v současné době účastní tři tisíce německých vojáků. Původně schválil spolkový sněm vyslání německých jednotek jen na šest měsíců, ale později vždy odsouhlasil prodloužení mise nebo dokonce navýšení kontingentu německých jednotek.³³ Při pravidelném rotování velení mezi účastníky mise ISAF stál v čele od února do července 2003 německý generál. Mandát mise ISAF byl spolkovým sněmem stanoven zatím do září 2006.³⁴

³⁰ HAFTENDORN, H. Sicherheitspolitik, s. 4

³¹ HACKE, CH. Die Aussenpolitik der Regierung Schröder/Fischer. s. 9

³² FISHER, S. C. Reconciling, s. 37

³³ nasazena vojenská technika: transportéry Dingo a Fuchs

³⁴ www.bundeswehr.einsatz.de

Zpočátku měly německé síly na starosti správu hlavního města Kábulu, ale později se rozhodlo o zřízení dvou civilně-vojenských týmů PRT (Provisional reconstruction teams) v Kundúzu a Fayzabádu³⁵ o síle 450 vojáků, které podporují hospodářskou, politickou a sociální obnovu v severoafghánské provincii. V červenci 2005 převzalo Německo odpovědnost za koordinaci obnovy celého severního Afghánistánu. Německé vojenské síly se zapojily také do reformy a výcviku afghánských policejních sil.³⁶

Z amerického pohledu byla německá účast v Afghánistánu přínosem. I když se o oprávněnosti války nevedly tak bouřlivé diskuse jako před iráckým tažením, přidala účast SRN a ostatních spojenců NATO v poválečné obnově a stabilizaci země větší mezinárodní legitimitu americkému vojenskému zásahu. Mezinárodní jednotky ISAF rozmístěné v Afghánistánu umožnily uvolnění dalších amerických jednotek, které se tak mohly zaměřit na dopadení zbylých bojovníků Talibánu a Al-Káidy na afghánsko-pákistánské hranici.³⁷

Zásadní význam mělo, že se spolupráce v boji proti globálnímu terorismu od 11. září 2001 postupně rozšiřovala a zůstala nezasažena eskalací sporu mezi Berlínem a Washingtonem ohledně irácké války. Na pozadí těchto neshod například pravidelně, příkladně a velmi intenzivně spolupracovali tehdejší ministr spravedlnosti John Ashcroft a jeho německý kolega Otto Schily.³⁸

Německo se aktivně zapojilo do boje proti mezinárodnímu terorismu, a to nejen na politické, ale i vojenské úrovni. Navíc uspořádalo úspěšnou konferenci v Petersbergu a zapojilo se do mise ISAF, čímž se výrazně podílelo na stabilizaci a pozitivním vývoji poválečného Afghánistánu. Zásadně odlišná situace ale nastala kvůli válce v Iráku. Proč tomu tak bylo, objasňuje druhá část kapitoly.

³⁵ od března 2005 se mise ISAF účastní 40 českých vojáků

³⁶ www.bundeswehr.einsatz.de

³⁷ FISHER, S. C. Reconciling, s. 37

³⁸ FISHER, S. C. Reconciling, s. 37

3.2. Válka v Iráku

3.2.1. Rozkol názorů před iráckým tažením

Po úspěšném svržení talibánského režimu v Afghánistánu pokračovaly Spojené státy v boji proti mezinárodnímu terorismu a dalším cílem se měl stát Irák s diktátorem Saddámem Husajnem, který neváhal použít chemických zbraní ani proti svému vlastnímu obyvatelstvu. Vedl už dvě útočné války proti Iránu a Kuvajtu 1991. Opakovaně vystupoval proti samotné existenci státu Izrael a od roku 1979 finančně podporoval sebevražedné palestinské atentátníky. Největší hrozbu ale představovaly ZHN, které režim údajně vlastnil.

Po porážce v první válce v Perském zálivu pokračoval Irák v práci na vývoji a výrobě biologických ZHN, i když na něj byly uvaleny sankce a měl dodržovat závazek odzbrojení. Inspekcím, které v devadesátých letech prováděli experti OSN a mezinárodní atomové agentury MAA, se Bagdád snažil vyhýbat. I přes tyto obtíže a prohlášení Saddámova režimu inspektoři opakovaně nacházeli zásoby bojových látek a vojenské techniky – pojednávaly o tom zprávy inspekčních týmů. V roce 1998 ale Saddám znemožnil práci inspektorů, kteří Irák opustili, a tak mohl režim pokračovat ve svém zbrojním programu. Mimo jiné se Irák snažil o obnovení zničeného nukleárního programu a výrobení atomových zbraní.³⁹

Nicméně rozdíl od války v Afghánistánu se Iráku nicméně neprokázala souvislost s teroristickými útoky na USA a ani to, že vlastní ZHN, a americké administrativě se tak nepodařilo předložit skutečně průkazné a přesvědčivé důkazy opravňující k vojenskému zásahu. Bushova administrativa nedokázala před Evropany obhájit Národní bezpečnostní strategii⁴⁰, nevyvarovala se pozměňování argumentů pro násilnou změnu režimu, což jen přispělo ke zmatku vyvolanému snahou ospravedlnit válku v Iráku. Vojenskému zásahu

³⁹ KAMP, HEINZ-KARL. Frieden um jeden Preis? *Politische Meinung*, April 2003, 48. Jahrgang, Nr. 401, s. 28

⁴⁰ schválena v listopadu 2002, KHOL, R. a kolektiv. Koncept, s. 2

chyběla legitimita, a to byl hlavní důvod, proč se po celém světě zvedla protiválečná vlna odporu.⁴¹

Názory obyvatelstva USA a SRN se lišily v jednom podstatném bodě, totiž ve snaze Američanů o multilaterální vojenské tažení proti Iráku a záporném stanovisku Němců ohledně schválení jakékoli vojenské akce.⁴² V rozporu s deklarovanou americkou politikou v rámci OSN, jejímž cílem bylo odzbrojení Iráku a ne odstranění diktátorského režimu násilnou cestou, objevovaly se v tisku informace o tom, že o zásahu proti Iráku bylo v nejužším kruhu prezidenta Bushe rozhodnuto už pár dní po útoku 11. září. To jen přispělo k odmítavému postoji většiny německé veřejnosti.⁴³

Postoj německého obyvatelstva se v největší míře ukázal v únoru 2003, kdy se ve všech velkých německých novinách objevily celostránkové inzeráty vybízející k demonstracím. Cílem bylo zabránit vést útočnou válku, i kdyby měla být schválena Radou bezpečnosti OSN (dále jen RB OSN). Kamp uvádí, že NATO už ale útočnou válku bez souhlasu RB OSN vedlo v roce 1999 v Kosovu, která výrazně stabilizovala situaci na Balkáně. Spolková vláda se v souladu s veřejným míněním snažila válce zabránit, ale odsoudila politiku Spojených států, aniž by posoudila celý problém. V tehdejších debatách v Německu tak převládly spíše polopravdy a předsudky, než střízlivost a odborná způsobilost.⁴⁴

Kritické hlasy vůči Spojeným státům se neozývaly jen z levé části politického spektra. I největší opoziční strana Křesťansko-demokratická a Křesťansko-sociální unie CDU/CSU byla názorově rozdělena v otázce tradiční proamerické orientace na straně jedné a přáním získat pozitivní vysvědčení obyvatelstvem během německých parlamentních voleb v září 2002 na straně druhé. Většina veřejnosti odmítala vojenský zásah proti Iráku. V občansko-

⁴¹ KAMP, H.K. Die Zukunft, s. 17

⁴² KLEINFELD, R. GERALD. Tragische Isolation. *Politische Meinung*, Februar 2003, 48. Jahrgang, Nr. 399, s. 32

⁴³ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 18

⁴⁴ KAMP, H. K. Frieden, s. 27

demokratické straně se tak objevil problém, který jí znemožnil trvale zastávat společnou a odhodlanou pozici. Ani kandidát na kancléře a vedle Angely Merkel hlavní vůdčí postava CDU/CSU Edmund Stoiber nezaujal svými výroky k transatlantickému svazku jasnou linii.⁴⁵

I když se Američané snažili zahrnout válku v Iráku do boje proti mezinárodnímu terorismu, nepodařilo se jim to, protože celé akci chyběla legitimita a podpora mezinárodních institucí. Proto Německo odmítalo jít do válečného konfliktu a v zemi se konaly protiválečné demonstrace odmítající také politiku Spojených států. Jak se tento vývoj podepsal na proměně německo-amerického vztahu, ukazuje následující oddíl.

3.2.2. Proměna zahraniční politiky SRN vůči USA

Počátek rozporů mezi USA a Německem kvůli iráckému problému a proměnu německé zahraniční politiky zapříčinilo už výše zmíněné rozšíření boje proti terorismu na Irák. V lednu 2002 George W. Bush přednesl v Kongresu poselství o stavu Unie, ve kterém oznámil, že válka proti terorismu teprve začíná a označil Irán, Irák a Korejskou lidovou republiku za „osu zla.“ Tento projev vyvolal diskusi o úloze Spojených států a o tom, jak má být vymezen boj proti terorismu. Jeho náhlé strategické rozšíření na Irák nebylo v evropských metropolích přijato příliš pozitivně. Dvěma dosavadním cílům americké administrativy, tj. odstranění terorismu financovaného státem a zničení teroristických organizací na světě, byl přidán požadavek na zabránění vývoje ZHN zeměmi „osy zla“.⁴⁶

Při návštěvě v Berlíně na konci května 2002 přivítali George W. Bushe lidé demonstrující proti jeho politice a negativní reakce na zahraniční politiku USA se objevily jak na straně koaličního partnera Zelených, která jim vytýkala upřednostňování vojenských prostředků před politickým řešením, tak i na straně sociálních demokratů Gerharda Schrödera. Samotná návštěva se odehrála v duchu ujišťování o vzájemné solidaritě a podpoře. Na programu jednání byl především problém mezinárodního terorismu a válka v Afghánistánu. Setkání na vrcholné úrovni ale bylo narušeno incidentem, který měli na

⁴⁵ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 17

⁴⁶ CAPLAN, G. Ein transatlantischer, s. 15

svědomí tři poslanci levicové strany PDS, když během projevu amerického prezidenta Bushe zvedli transparent s výzvou na konec války v Afghánistánu. Aby oba státníci nakonec rozptýlili obavy z nového válečného konfliktu, společně na tiskové konferenci prohlásili, že ještě nepadlo žádné rozhodnutí o vojenském úderu proti Iráku.⁴⁷

Horkou fází německo-americké krize zahájil 5. srpna 2002 v Hannoveru předvolebním prohlášením spolkový kancléř Gerhard Schröder. Během volebního mítinku v Hannoveru zasadil německo-americkému vztahu skutečně silnou ránu. Ve svém projevu odmítl vojenskou účast SRN na „dobrodružství v Iráku“ a vydal se tak „německou cestou“ (Deutscher Weg)⁴⁸, která byla Bushovou administrativou vykládána jako forma německého unilateralismu a odpírání solidarity. Zdůrazňování vojenské neúčasti SRN v Iráku bylo přitom poněkud nadbytečné, protože USA ji od Německa nikdy nevyžadovaly.⁴⁹

Opozice kritizovala kancléře, že kvůli špatným předvolebním průzkumům podněcuje strach, chce záměrně profitovat z odmítání vojenského útoku proti Iráku, vede Německo do mezinárodní izolace, ohrožuje věrohodnost jeho zahraniční politiky a obětuje přátelství se Spojenými státy. Zahraničněpolitický mluvčí strany Svobodných demokratů FDP Wolfgang Gerhardt prohlásil, že „německá cesta“ byla chybou. Ke kritice se přidal i americký velvyslanec v Německu Daniel Coates, který se snažil rozptýlit zprávy o tom, že už ve Washingtonu padlo rozhodnutí o vojenském útoku, a zároveň kancléři Schröderovi vyčítal zkreslené zobrazování amerických postojů. Křesťansko-demokratický kandidát na kancléře Edmund Stoiber během televizního duelu 25. srpna 2002 prohlásil, že ani kdyby byl on kancléřem, nešlo by Německo do války proti Iráku. Jen o den později měl při setkání veteránů v Nashvillu projev americký viceprezident Dick Cheney, ve kterém obhajoval

⁴⁷ Archiv der Gegenwart, Mai 2002

⁴⁸ pojem „německá cesta“ byl Schröderem míněn jako emancipační proces SRN od závislosti na USA; může ale také znamenat: mírovou politiku, sociální systém SRN, sociální mír apod.

⁴⁹ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 16-17

nutnost zákroku proti Iráku a nesouhlasil s tím, že inspekce mohou něco vyřešit. Schröder na to reagoval kritikou Bushovy politiky.⁵⁰

Pod tlakem blížících se německých parlamentních voleb v září 2002 se krize stále více stupňovala. Poté, co americký velvyslanec Coates ostře kritizoval Schröderovu iráckou politiku, prohlásil předseda frakce SPD ve spolkovém sněmu Ludwig Stiegler, že „*Coates přece nemůže spolkové vládě přikazovat, jakou bude vykonávat zahraniční politiku*“. Kvůli svým praktikám byl Coates přirovnán k sovětskému velvyslanci v bývalé NDR. Později Stiegler ještě prohlásil: „*USA se vidí jako nový Řím a jednají s Německem jako se svou provincií*“. Spolkový kancléř Schröder na kritiku Coatse reagoval slovy, že nevidí důvod k osobnímu rozhovoru s Bushem, protože se dopustil chyby, že ho neinformoval o změně strategie USA. Zopakoval, že se Německo v žádném případě nezúčastní vojenského zásahu proti Iráku, protože nemá nic společného s bojem proti terorismu, a zpochybnil rozmístění německých jednotek na obranu proti ABC zbraním v Kuvajtu.⁵¹

Olej do ohně přilila svými výroky ministryně Herta Däubler Gmelinová, když přirovnala Bushovy metody k Hitlerovým.⁵² Dostala se okamžitě pod palbu kritiky a opoziční strany FDP a CDU požadovaly její rezignaci. Nejdříve její kritika našla podporu i u spolkového kancléře Schrödera, ten ale později vyjádřil lítost nad vzniklou aférou a požadoval vyšetření celé události. Reakce z Washingtonu byly velice chladné a poradkyně Bushe pro bezpečnostní otázky Condoleezza Riceová označila německo-americké vztahy za „otrávené“ (vergiftet).⁵³

Nejzávažnější krize německo-amerického vztahu na pozadí iráckého problému začala v Hannoveru, zásluhou obou stran postupně narůstala a zároveň se proměnila zahraniční politika SRN. Zásadní vliv na krizi měly parlamentní volby v SRN v září 2002, a proto je důležité vysvětlit jejich význam.

⁵⁰ Archiv der Gegenwart, August 2002

⁵¹ Archiv der Gegenwart, August 2002

⁵² při parlamentních volbách Gmelinová neobhájila mandát a do nové vlády nevstoupila

⁵³ Archiv der Gegenwart, August 2002

3.2.2.1. Vliv parlamentních voleb v SRN 2002

Spolkový kancléř neshledal důvody pro válku v Iráku za přesvědčivé a byl si také dobře vědom negativního smýšlení veřejnosti vůči politice Spojených států. Jako první kancléř v dějinách SRN se postavil Spojeným státům a odmítl jim bezpodmínečnou poslušnost. Věděl, že má velmi malou šanci vyhrát v září 2002 už zdánlivě prohrané volby. Věřil ale, že protiválečným postojem může ještě zvrátit nepříznivý vývoj ve svůj prospěch.⁵⁴

Sociální demokraté potřebovali pro své znovuzvolení každý volební hlas, proto Schröder mobilizoval voliče protiválečným prohlášením o tom, že v žádném případě nepodpoří válku proti Iráku, ani s mandátem společnosti OSN. Podle mnohých odborníků tímto způsobem zachránil ztracenou kampaň a i přes nepříznivé volební výsledky se mu podařilo vyhrát volby.⁵⁵ Je nesporné, že zatažením irácké otázky do parlamentního boje upřednostnil Schröder zájmy vnitropolitické před národními. Sledoval tím tak své osobní zájmy a navzdory kritice jeho politiky využíval tuto otázku pro zachování vlastní moci.⁵⁶

Přesvědčujícími argumenty o nesmyslnosti nové války na Blízkém východě a zdatnou rétorikou se spolkovému kancléři podařilo získat tradičně pacifisticky založené voliče ve východním Německu, a to na úkor protiamericky smýšlejících postkomunistů z PDS. I skomírající pacifistické levicové křídlo západoněmecké sociální demokracie při volbách příznivě ocenilo jeho politiku⁵⁷. Podle průzkumů měla spolková vláda až 80 % podporu veřejného mínění jak v Německu tak i v Evropě, ale ani to nepomohlo rudo-zelené koalici zabránit chystané válce v Iráku a spory na obou stranách Atlantiku se přiostrhly.⁵⁸

O zhoršení krize v důsledku voleb svědčí i to, že Bush neopomenul Schröderovi blahopřát ke znovuzvolení a americký ministr obrany Rumsfeld se při návštěvě Varšavy odmítl setkat se svým kolegou Peterem Struckem. Naopak za signál uvolnění napětí mezi

⁵⁴ SCHÖLLGEN, GREGOR. Deutsche Aussenpolitik in der Ära Schröder. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 32-33/2005, s. 5

⁵⁵ CAPLAN, G. Ein transatlantischer, s. 16

⁵⁶ BOËS, AXEL. Unverzichtbare Bündnispartner. *Politische Meinung*, August 2003, 48. Jahrgang, Nr. 405, s. 31

⁵⁷ SCHUSTER, ROBERT. Volby v Německu: Schröderova druhá šance. *Mezinárodní politika*. 11/2002, s. 8

⁵⁸ KAMP, HEINZ-KARL. Der „deutsche Weg“ und die Kontinuität der Krise. *Politische Meinung*, September 2004, 49. Jahrgang, Nr. 418, s. 15

oběma zeměmi byl považován projev německého prezidenta Johannesse Raua k výročí sjednocení Německa, při kterém poděkoval spojencům za jejich podporu a prohlásil, že Německo si je vědomo svých mezinárodních závazků. Bush na to reagoval dopisem, ve kterém zmínil důležitost společných demokratických hodnot, které pojí obě země.⁵⁹

Při setkání ministrů zahraničí Fischera a jeho kolegy Powella ve Washingtonu 30. října 2002 Fischer znovu zopakoval rudo-zelenou zahraničněpolitickou linii, tzn. že se Německo nebude aktivně účastnit žádné vojenské operace. Tak se vyjádřil i spolkový kancléř a zdůraznil, že k zapojení německé armády nedojde, i kdyby byla válka posvěcena mandátem OSN. Fischer a Powell na závěr setkání řekli, že v irácké otázce nadále přetrvávají rozpory, ale že USA a SRN zůstávají blízkými přáteli.⁶⁰

Těžko mohla být tato slova míněna vážně, protože důsledkem voleb se krize jen přiosťřila. Schröder využil iráckého problému ve volbách, podřídil tak zahraniční politiku národním zájmům, vyhranil se proti USA a to mu výrazně pomohlo vyhrát zdánlivě prohrané volby. Krize německo-amerického vztahu ale pokračovala i po volbách.

3.2.2.2. Vývoj vztahů před vypuknutím války

Američané se snažili získat pro válku v Iráku mandát RB OSN. Berlín měl šanci se zachovat jako spojenec, zúčastnit se jednání s Američany, ale místo toho bránil iráckého diktátora a obviňoval Bushe. Ostatní země – spolu s USA stálí členové RB OSN – Francie, Rusko, Velká Británie a Čína, byli respektováni a jejich názory vyslyšeny.⁶¹ Německo se ale kvůli svým výrokům, které znemožňovaly jeho účast na vojenském tažení i s mandátem OSN, do jednání o nové rezoluci nezapojilo a projevila se tak jeho izolace a slabost.⁶² RB OSN nakonec 8. října 2002 jednohlasně odsouhlasila rezoluci č. 1441⁶³, která byla pro Saddáma Husajna poslední šancí, aby splnil požadavky předcházejících rezolucí a spolupracoval se zbrojními inspektory. Irácký diktátor se podvolil a inspekce začaly. Po

⁵⁹ Archiv der Gegenwart, September 2002

⁶⁰ Archiv der Gegenwart, Oktober 2002

⁶¹ KLEINFELD, R. G. Tragische, s. 36

⁶² HACKE, CHRISTIAN. Beziehungen in schwerster Krise. *Politische Meinung*, Februar 2003, 48. Jahrgang, Nr. 399, s 26

⁶³ rezoluce RB OSN č. 1441 z 8. 11. 2002, dostupná na: http://www.documentarchiv.de/in/2002/res_un-sicherheitsrat_1441.html

schválení rezoluce Schröder telefonicky pogrataloval americkému prezidentovi k schválení rezoluce, po několika měsících se jednalo o první rozhovor mezi nimi.⁶⁴

Nárůst nového sebevědomí v zahraniční politice a vůli po nezávislosti Německa na Spojených státech potvrdil spolkový kancléř Gerhard Schröder 13. listopadu 2002, když prohlásil, že o „*existenčních otázkách německého národa se bude rozhodovat v Berlíně a ne nikde jinde*“.⁶⁵ Spojené státy přitom ale od Německa očekávaly, že si uvědomuje svoji závaznost. Ta je způsobena osvobozením Německa od nacistické diktatury a podporou během studené války a při sjednocení.⁶⁶

Skutečný stav napětí v německo-americkém vztahu se ukázal na summitu NATO v Praze 20. a 21. listopadu 2002. I když německá diplomacie usilovala o rozhovor Schrödera a Bushe mezi čtyřma očima, nestalo se tak. Poradkyně Bushe pro bezpečnostní otázky Condoleezza Riceová už před summitem ohlásila, že k podobnému setkání nemá americký prezident žádný důvod.⁶⁷ Den po summitu v Praze se Berlín pokusil zmírnit krizi a přislíbil Američanům neomezené použití amerických základů v Německu, německého vzdušného prostoru a ochranu amerických zařízení.⁶⁸

Nový rok zahájil Schröder potvrzením své dosavadní linie protiamerické zahraniční politiky a s ohledem na začátek nestálého členství Německa v RB OSN od 1. ledna 2003 během projevu v Goslaru⁶⁹ prohlásil, že v žádném případě neodsouhlasí rezoluci, která by legitimizovala válku v Iráku. Podobně se vyjádřil i generální sekretář SPD Franz Müntefering už v prosinci 2002.⁷⁰

⁶⁴ KLEINFELD, R. G. Tragische, s. 36-37

⁶⁵ SCHÖLLGEN, G. Deutsche, s. 5

⁶⁶ FISHER, S. C. Reconciling, s. 21-22

⁶⁷ Archiv der Gegenwart, November 2002

⁶⁸ BOËS, A. Unverzichtbare, s. 31

⁶⁹ novoroční projev Gerharda Schrödera 31.12. 2002(staženo 16.5.2006), dostupný na <http://archiv.bundesregierung.de/bpaexport/bulletin/40/457840/multi.htm>

⁷⁰ KAMP, H. K. Der „deutsche Weg“, s. 15

Začátkem února 2003 se v Mnichově konala 39. konference o bezpečnostní politice⁷¹, která probíhala ve znamení napětí mezi USA a SRN a na níž se obě strany vzájemně obviňovaly z chybné politiky vůči Iráku. Američané bránili jejich přípravy na válku proti Iráku a Němcům vyčítali, že šíří protiamerické resentimenty a že se sami vydali cestou unilateralismu. Požadovali rozhodnost v boji proti terorismu, chtěli posílit roli NATO a kritizovali lednové prohlášení Schrödera. Německý ministr zahraničí Fischer žádal více času pro inspektory, Edmund Stoiber bagatelizoval riziko Iráku pro Západ a naopak Angela Merkelová zdůrazňovala roli OSN a důležitost německo-amerických vztahů. SRN společně s Francií na konferenci podaly nový návrh na řešení iráckého problému, který by navýšil počet zbrojních inspektorů a vyslal do Iráku modré přilby pod hlavičkou OSN. Na americké straně se tento návrh nedočkal pozitivní odezvy.⁷²

Veřejnost cítila, že s největší pravděpodobností se pro Irák nenajde žádné diplomatické řešení a uvědomila si, že válka může vypuknout každým okamžikem. 15. února 2003 se v Berlíně konala protiválečná demonstrace, které se v ulicích města zúčastnilo 500 tisíc obyvatel. Lidé kritizovali především americkou politiku a vyjadřovali se pro zachování míru.⁷³ Krize mezi oběma zeměmi se za válečných příprav USA stále zhoršovala a dokonce se postupně dostala i na půdu NATO. Kancléř Schröder se nemohl rozhodnout, zda-li znovu odmítne účast Německa na vojenském tažení proti Iráku, nebo se vystaví riziku, že bude zatažen do vojenské účasti na konfliktu. Kvůli této rozporuplnosti byla spolková vláda obviňována jak z nedostatečné spojenecké věrnosti, tak z podezření skrytého vojenského angažmá v případné válce. Výsledkem byla jedna z nejvážnějších krizí v rámci NATO.⁷⁴

Spolkový kancléř nakonec zvolil nevojenskou alternativu, když v únoru společně s Francií a Belgií vetoval v Radě NATO plán USA, které navrhly nouzový plán pro eventuelní ohrožení člena NATO Turecka. Panovala obava, že bude během války napadeno iráckým

⁷¹ každoročně pořádané fórum sloužící k výměně názorů mezi americkými a německými politiky v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky

⁷² http://www.securityconference.de/konferenzen/2003/index.php?menu_2003=&menu_2004=&menu_konferenzen=&sprache=en&

⁷³ Archiv der Gegenwart, Februar 2003

⁷⁴ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 17

režimem. Spojené státy kritizovaly Německo a oznámily, že v případě útoku Iráku zorganizují obranu Turecka vlastními silami. Spolková vláda trvala i přes mohutnou kritiku na svém a zástupci SRN při NATO přikázala, aby i do budoucna podporoval francouzské veto návrhu na obranu Turecka. Turecký problém se vyřešil až po namáhavém vyjednávání uvnitř NATO, když Francii znemožněno účastnit se hlasování.⁷⁵

Zbrojním inspektorům se nepodařilo potvrdit domněnku, že Irák disponuje funkčními ZHN, a proto nebylo možné schválit v OSN novou rezoluci, která by legitimizovala vojenský úder proti režimu Saddáma Husajna. Na základě těchto okolností se Spojené státy společně s Velkou Británií a několika spojenci rozhodli pro vojenský útok na Irák na vlastní pěst.⁷⁶ Proti zahájení leteckých útoků na Bagdád 20. března a válce protestovaly v Berlíně a Hamburku desetitisíce lidí. To ale nic nezměnilo na tom, že už nemělo smysl vést debaty o další šanci pro irácký režim a o odsunu vojenského řešení. Místo toho převládl na obou stranách Atlantiku pragmatický postoj, jehož záměrem bylo nezhoršovat ještě více německo-americké vztahy a naopak jim dodat impuls k novému začátku.⁷⁷

I když mnoho expertů předpovídalo, že Američany čeká v Iráku dlouhý konflikt, byl režim Saddáma Husajna svržen během pár týdnů, a to za celkem malého počtu obětí. Předpovědi o tom, že se americká vojenská mašinérie zasekne v pískových dunách, a že zahynou tisíce amerických vojáků, se nepotvrdily. Dala se vypozerovat také změna vedení války USA, když se místo velkoplošného ničení měst snažila o omezení škod a ochranu civilních struktur.⁷⁸

I když spolková vláda několikrát vyhlásila, že se nezúčastní vojenského tažení proti Iráku, ve skutečnosti podpořila politiku Bushovy vlády nepřímo, protože povolila využití amerických základů v SRN, nechala je hlídat vlastními silami a Američanům umožnila

⁷⁵ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 17

⁷⁶ HAFTENDORN, H. Sicherheitspolitik, s. 4

⁷⁷ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 18

⁷⁸ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 18

přelety vojenských letadel přes německé území.⁷⁹ Měla ale také zájem na pozitivním poválečném vývoji v Iráku, proto přislíbila pomoc při jeho obnově, prominula Iráku dluh a nabídla pomoc při výcviku policejních sil nutných ke stabilizaci oblasti. Výcvik se ale musel odehrávat mimo území Iráku a vláda znovu zopakovala, že Německo do Iráku nevyšle žádné německé vojenské síly, které by se podílely na stabilizaci situace v Iráku.⁸⁰ Němečtí odborníci tak v Spojených arabských Emirátech cvičí školitele budoucích iráckých policejních sil.⁸¹

Posledním velkým střetem mezi Německem a USA byla společná iniciativa Německa, Francie, Belgie a Lucemburska. Koncem dubna 2003 byla během summitu v Bruselu vyhlášena Evropská bezpečnostní a obranná unie, která má mít velitelské struktury nezávislé na NATO. Je zřejmé, že šlo o snahu větší nezávislosti Evropy na USA. Oslabilo se tím vojenské jádro NATO a zdůraznila orientace Německa na svého francouzského partnera.⁸²

Krise německo-amerického vztahu se následkem irácké krize dostala i na půdu NATO a OSN, ale ani tam nedošlo ke shodě, naopak se potvrdily rozpory a ukázalo se, že jsou až příliš velké. To jasně dokázal jak summit NATO v Praze, tak i bezpečnostní konference v Mnichově. Nenašlo se žádné diplomatické řešení, a proto v Iráku vypukla válka. Její konec odstranil hlavní příčinu tehdejšího špatného stavu německo-amerického vztahu, a tak se obě strany snažily najít cestu k usmíření.

⁷⁹ SCHMIDT, PETER. Německo a Amerika: Quo vadis? Perspektivy německo-amerických vztahů. *Mezinárodní politika*. 10/2005, s. 6-7

⁸⁰ FISHER, S. C. Reconciling, s. 36

⁸¹ Ausbildung von Irakern kommt voran. *Die Welt*, 15.2.2005

⁸² BOËS, A. Unverzichtbare, s. 34

4. Německo-americké vztahy po válce v Iráku

Záměrem této kapitoly je popsat vývoj německo-amerického vztahu, který se po konci války v Iráku začal výrazně měnit. Nejhorší krizi USA a SRN překonaly a snažily se zlepšit vzájemný vztah. Kapitola se zabývá nejprve obdobím po válce v Iráku, pokračuje usmiřovací cestou Bushe po Evropě a končí situací, která panovala před německými parlamentními volbami 2005.

4.1. Hledání cesty k usmíření

V globalizovaném světě jsou na sebe státy stále více odkázané a potřebují pomoc od svých spojenců. To si po konci horké fáze války v Iráku uvědomily obě strany, jak USA tak i Německo. Americká vojenská moc sice jednoznačně vyhrála iráckou válku, ale poté zjistila, že k vybudování demokratické struktury jí jen zbraně nestačí. K tomu bylo zapotřebí také finanční pomoci a vyslání dodatečných vojenských jednotek, a právě to se snažili Američané získat od Evropanů. Jejich požadavek po větším zapojení OSN v Iráku ale nebyl americkou stranou vyslyšen.⁸³

Situace se začala měnit i na německé půdě. Koncem dubna 2003 zveřejnila CDU zahraničněpolitické směrnice. Vyzývala k obnovení důvěry a vypočítavosti SRN, k převzetí větší politické odpovědnosti a zdůrazňovala, že německá zahraniční politika nesmí být podřízena krátkodobým ziskům ve vnitřní politice na úkor dlouhodobých cílů. Na to začátkem května zareagovala pozitivně i spolková vláda se snahou o zlepšení německo-amerických vztahů. Kancléř Schröder vyzdvihl oboustrannou shodu základních hodnot a odmítl vznik evropské „mocnosti zaměřené proti USA“. (Gegenmacht).⁸⁴

5. května 2003 byl ve Washingtonu přijat americkým ministrem obrany Donaldem Rumsfeldem a poradkyní pro bezpečnostní otázky Condoleezou Riceovou spolkový ministr obrany Peter Struck, a to jako první člen spolkové vlády po válce v Iráku. Obě strany si přály

⁸³ HAFTENDORN, H. Sicherheitspolitik, s. 5

⁸⁴ Archiv der Gegenwart, April 2003

normalizaci vztahů.⁸⁵ O čtyři dny později ocenil Schröder americkou pomoc při budování blahobytu a demokracie Německa po druhé světové válce a při jeho sjednocení. Vyzval Německo a USA, že si mají vzpomenout na jejich přátelství a hledět směrem dopředu.⁸⁶

Po pečlivé přípravě byl v polovině května v Bílém domě přijat ministerský předseda Hesenska Roland Koch a 16. května 2003 přijel do Berlína na návštěvu americký ministr zahraničí Colin Powell, aby se zde setkal se svým německým kolegou Joschkou Fischerem a spolkovým kancléřem Gerhardem Schröderem. Že není jednoduché náhle obnovit tak vážně poškozené vztahy, ukázal výrok amerického ministra zahraničí Powella, který řekl, že ke zlepšení vztahu je třeba práce a času.⁸⁷ Koncem května se na cestu do Evropy vydal také americký prezident George W. Bush a během svého projevu ve Varšavě prohlásil, že si přeje silné transatlantické spojení.⁸⁸

Začátkem června 2003 byl v Afghánistánu spáchán teroristický útok, při kterém zemřeli tři Dánové a dva Němci. Potvrzením, že se německo-americké vztahy začínají normalizovat, byl signál, který vyslal George W. Bush, když spolkovému kancléři telefonicky vyslovil soustrast amerického lidu s oběťmi atentátu. O dva měsíce později byl americkým prezidentem vyzdvižen přínos SRN na stabilizaci poválečného Afghánistánu.⁸⁹

Během zasedání Valného shromáždění OSN 24. září 2003 v New Yorku došlo k vytouženému setkání spolkového kancléře Gerharda Schrödera a amerického prezidenta George W. Bushe. Ti prohlásili, že nejhorší krize vzájemného vztahu skončila. Ke zlepšení německo-amerického vztahu vedlo obě strany zjištění, že k jejich partnerství neexistuje žádná jiná opravdová alternativa. Bylo ovšem příliš brzy na to, aby se náhle odbouralo

⁸⁵ Archiv der Gegenwart, Mai 2003

⁸⁶ projev Gerharda Schrödera 9. 5. 2003 (staženo 16.5.2006), dostupný na: <http://archiv.bundesregierung.de/bpaexport/artikel/72/484572/multi.htm>

⁸⁷ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 18

⁸⁸ Archiv der Gegenwart, Mai 2003

⁸⁹ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 18

nahromaděné napětí a zatrpkllost. Tato krize bude trvat ještě dlouhou dobu a bude muset být vynaloženo velké úsilí, aby se vztahy obou zemí opravdu zlepšily.⁹⁰

Na začátku února 2004 se v Mnichově po roce konala další, tentokrát 40. bezpečnostní konference, na které se ukázaly rozpory mezi požadavky Bushovy administrativy a postojem spolkové vlády ohledně situace v Iráku a Afghánistánu. Vláda rudo-zelené koalice odmítla americké přání spojit misi ISAF s operací Trvalá svoboda. Hlavní úlohu sehrál na summitu německý ministr zahraničí Joschka Fischer, který znovu kritizoval americké rozhodnutí o válce v Iráku, oznámil, že spolková vláda nevyhoví ani žádosti USA o poskytnutí mandátu NATO pro Irák a že do něj nebude vyslán žádný německý voják. Zároveň ale přislíbil spolupráci na obnově Iráku. Vyzýval také ke spolupráci ve středozemí a k modernizaci arabských společností, aby tak mohl být poražen fundamentalistický totalitarismus.⁹¹

Koncem února 2004 přiletěl německý kancléř Gerhard Schröder na návštěvu Spojených států, která se odehrávala v duchu urovnávání sporu ohledně irácké otázky. Společně s americkým prezidentem Bushem se shodli na vytvoření společné středomořské iniciativy a vyhlásili začátek nového německo-amerického partnerství v 21. století.⁹²

Německo-americké vztahy se opravdu částečně zlepšily. Dokazuje to vstřícná rétorika z obou stran a vzhledem k předchozí irácké krizi i častější návštěvy jak v Bílém domě, tak i v Berlíně. Nabízí se závěr, že se vztahy normalizovaly a další zlepšení mohla přinést evropská cesta George W. Bushe.

⁹⁰ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 16

⁹¹ http://securityconference.de/konferenzen/2005/index.php?menu_2005=&menu_konferenzen=&sprache=de& (16.4.2006)

⁹² Archiv der Gegenwart, Februar 2004

4.2. Bushova cesta po Evropě

Americký prezident George W. Bush obhájil v prezidentských volbách v listopadu 2004 své pozice a dokonce se mu je podařilo posílit na úkor republikánské administrativy. Získal více hlasů než jeho protikandidát nejenom ve sboru volitelů, ale také v celkovém součtu hlasů amerických voličů.⁹³ Vítězství Bushe mohlo znamenat novou příležitost k zlepšení poškozených německo-amerických vztahů.⁹⁴

Priority americké zahraniční politiky se nezměnily, ale Bushova administrativa se je pokusila prosazovat jiným způsobem. USA si uvědomily, že je pro ně výhodnější, když je Evropa doplní nebo zastoupí při šíření svobody a demokracie tam, kde není domácí obyvatelstvo přátelsky nakloněno vůči USA. Proto se USA rozhodly uspořádat pečlivě zorganizovanou diplomatickou ofenzívu vůči Evropě.⁹⁵

Svojí návštěvou Berlína začátkem února 2005 předznamenala americká ministryně zahraničí Condoleezza Riceová plánovanou návštěvu prezidenta Bushe, který koncem února 2005 navštívil Brusel, Mohuč a na závěr Bratislavu. Spolu s kancléřem Gerhardem Schröderem demonstrovala americká ministryně zahraničí jednotu v mezinárodní politice, poděkovala Německu za výcvik iráckých bezpečnostních sil a označila spolupráci Německa, Francie a Velké Británie v atomovém sporu s Iránem jako vynikající. Schröder zdůraznil angažmá při výcviku policejních sil a nabídl jeho rozšíření všude tam, kde je to žádané a zároveň možné.⁹⁶

Při evropských cestách amerických vedoucích představitelů šlo především o potvrzení vedoucího postavení Ameriky v transatlantickém světě. Bush přitom neopomněl zmínit vzájemnou shodu problémů a základních hodnot a vyzýval ke společnému jednání.

⁹³ Archiv der Gegenwart, November 2004

⁹⁴ FISHER, S. C. Reconciling, s. 16

⁹⁵ KHOL, RADEK. Transatlantické vztahy po znovuzvolení prezidenta Bushe. *Mezinárodní politika*, 5/2005, s. 35

⁹⁶ Rice trifft Schröder. *FAZ*, 5.2. 2005

Spojené státy se nezměnily, ale řídily se pragmatickým úsudkem. S ohledem na vznikající světové problémy se snažily zmírnit zjevné třenice, které panovaly od války v Iráku.⁹⁷

Těžko se dá najít jiný moment, který byl lepší pro zlepšení německo-amerických vztahů. V žádném případě ale Bushovo evropské turné nebylo romantickou schůzkou. To se týkalo především Německa. Obě strany se snažily chovat rozumně, udržovaly za rozdílného mínění chladné přátelství a vyjádřily naději, že verbální útoky zůstanou příště za zavřenými dveřmi. Poselstvím Bushovy cesty byla nabídka spolupráce Evropě. Existovalo ale nebezpečí, že bude vstřícné vystupování Bushe v Německu vykládáno jako vítězství evropské mírotvorné moci nad agresivní politikou Washingtonu.⁹⁸

Během návštěvy v Mohuči vystupoval americký prezident sebevědomě, protože se mohl opřít o podporu na domácí půdě a o výsledky při šíření svobody a demokracie na Blízkém východě. Bush si přál silnější NATO a Evropu, která by byla partnerem USA a ne jeho konkurentem. Vadila mu kritika NATO, protože ji považoval za důležitou instituci, která mohla sloužit jako fórum pro projednávání transatlantické zájmové politiky.⁹⁹

Šance na zlepšení vzájemných vztahů při Bushově evropské cestě ale nebyla kvůli nepřístupnému a neochotnému chování Berlína využita. Na jedné straně zářil šarmantní, zkušený a profesionální politik Bush, na straně druhé spolková vláda, která působila nediplomaticky, nesebekriticky a především tak, že se nedokázala poučit ze svých chyb.¹⁰⁰

K negativnímu výsledku setkání přispěl spolkový kancléř Gerhard Schröder svým návrhem na reformu NATO¹⁰¹, který přednesl na každoročně konané Mnichovské konferenci v únoru 2005. Podle tohoto návrhu už transatlantická aliance není primárním místem, kde by se měly konzultovat a koordinovat strategické představy. Také ministr zahraničí Fischer

⁹⁷ HACKE, CHRISTIAN. Der neue Primat der Diplomatie. *Politische Meinung*, April 2005, 50. Jahrgang, Nr. 425, s. 15

⁹⁸ HACKE, CH. Der neue Primat, s. 20

⁹⁹ HACKE, CHRISTIAN. Die Aussenpolitik der Bundesregierung Schröder/Fischer in zeitgeschichtlicher Perspektive. *Politische studien*, Juli/August 2005, 56. Jahrgang, Heft 402, s. 82.

¹⁰⁰ HACKE, CH. Die Aussenpolitik der Bundesregierung Schröder/Fischer in zeitgeschichtlicher Perspektive. s. 81

¹⁰¹ <http://securityconference.de>

sklidil na druhé straně Atlantiku neúspěch, když navrhoval, že by se na půdě NATO mělo diskutovat o sporných otázkách, jako je například Kjótský protokol, trest smrti apod.¹⁰²

Schröderův plán na reformu NATO byl v USA přijat velmi chladně. Podle slov americké ministryně zahraničí Condoleezy Rice je NATO „vojenským společenstvím a žádnou svépomocnou skupinou pro ustrašené Evropany.“¹⁰³ Podle Hackeho Schröderovi nešlo o nic jiného, než o oslabení role NATO, a tím nenašel porozumění pro americké zájmy. Také kvůli tomu se nepodařilo obnovit vzájemnou důvěru a Bush se od Německa odvrátil více, než si byli Němci vůbec ochotni připustit. SRN nemohla být z americké strany nadále považována za spolehlivého, vypočitatelného a silného partnera.¹⁰⁴

Ani po Bushově cestě po Evropě Schröder nezměnil svoji politiku a v březnu 2005 v rámci EU společně s Francií prosazoval zrušení zbrojního embarga EU vůči Číně. Američané mají ve Východní Asii bezpečnostní závazky, ať už jde o problémový vztah Číny a Tchaj-wanu, Japonsko či Jižní Koreu. Obávají se záměrů Číny a důsledku její rostoucí síly, a proto se jich dotýkala podpora čínských snah o modernizaci vojenského potenciálu. Oproti tomu Němci vidí Čínu v pozitivním světle. Opomíjejí porušování lidských práv v Číně, nejsou v této oblasti vázáni žádným strategickým zájmem, nevnímají růst čínské politické a hospodářské moci jako hrozbu pro německé zájmy a mezinárodní stabilitu. Naopak s Čínou jednájí jako se strategickým partnerem, protože pro německé firmy je obrovský čínský spotřebitelský trh příliš silným magnetem.¹⁰⁵

Evropská unie se ocitla pod americkým tlakem a zbrojní embargo vůči Číně nakonec nezrušila. Napomohl tomu Čínský lidový kongres, který odsouhlasil „antiseparační“ zákon (Antiseparationsgesetz). Ten byl zahraničněpolitickými experty vykládán jako hrozba válkou, protože dovoloval podniknutí trestných opatření proti Tchaj-wanu, jinými slovy opravňoval

¹⁰² Sicherheitskonferenz. *FAZ*, 14. 2. 20.05

¹⁰³ www.dw-world.de 21.4.05

¹⁰⁴ HACKE, CH. Der neue Primat, s. 22

¹⁰⁵ FISHER, S. C. Reconciling, s. 38

vojenský útok.¹⁰⁶ Spolkový kancléř Schröder jednal v rozporu s názorem všech frakcí ve spolkovém sněmu, a i strana Zelených jako jeho koaliční partner byla proti.¹⁰⁷

V dubnu 2005 proběhla v německém politickém prostředí debata o budoucnosti amerických atomových zbraní, které jsou stále ještě umístěny na území SRN. Panovalo přesvědčení o tom, že by měly být staženy, protože jen těžko mohou hrát odstrašující roli vůči agresorům z třetího světa. Ani pro Washington se už udržování atomových zbraní na území Německa nevyplatí.¹⁰⁸ Německo se také zapojilo do systému protiraketové obrany „Meads“¹⁰⁹

Američtí vedoucí politikové v čele s Bushem se při evropských cestách snažili nabídnout Evropě spolupráci a zlepšit německo-americké vztahy. Možná to byla ideální příležitost k jejich zlepšení, ale SRN této šance nevyužila. Nepřekonal se rozpor a nepodařilo se tak výrazně zlepšit vzájemný vztah. To potvrdila i krize v EU, kde Schröder vystupoval nejen proti názoru politických stran v SRN, ale i proti americkým zájmům. A jak se vyvíjel vztah mezi SRN a USA před volbami v září 2005?

4.3. Situace před parlamentními volbami v SRN 2005

Před spolkovými parlamentními volbami, které se měly konat předčasně v září 2005, nebylo žádným tajemstvím, že si Američané přejí vítězství opozice, tedy CDU v čele s Angelou Merkelovou.¹¹⁰ To potvrdilo přijetí zastupujícího předsedy frakce CDU/CSU Wolfganga Schäubleho na nejvyšší úrovni ve Washingtonu v červenci 2005, a to americkým prezidentem Bushem a ministryní zahraničí Condoleezou Riceovou. Vyslanec šéfky Unie Angely Merkelové ujistil, že v případě vlády vedené stranou CDU/CSU se evropská integrace nestane alternativou atlantického partnerství.¹¹¹

¹⁰⁶ Grüne stellen sich gegen den Kanzler. *Die Welt*, 11. 3. 2005

¹⁰⁷ China-politik isoliert Schröder und Chirac. *Süddeutsche Zeitung*, 22. 3. 2005

¹⁰⁸ Bundeswehr will irakische Armee „stabilisieren“. *FAZ*, 25. 4. 2005

¹⁰⁹ Umschrittenes Rüstungsprojekt Meads ist beschlossen. www.handelsblatt.de, 20. 4. 2005

¹¹⁰ Amerika freut sich auf Mrs. Merkel. *Sächsische Zeitungen* 28. 5. 2005

¹¹¹ Grosser Bahnhof für Schäuble. *Die Welt*, 28. 7. 2005

Američané si cenili její politiky během irácké krize. I když před volbami Angela Merkelová odmítla vojenskou účast SRN v Iráku, byla toho názoru, že se Schröder dopustil chyby, když od začátku vyloučil možnost vojenského řešení. Dokonce sama v únoru 2003 za stavu nejvážnější krize německo-amerických vztahů podnikla cestu do USA a do novin prohlásila, že „Schröder nemluví za všechny Němce“. Návštěva Washingtonu v době, kdy většina Němců kritizovala Bushe, ji na domácí půdě ani nepomohla, ani nepřinesla žádné politické body.¹¹² Bushova administrativa sázela na opoziční křesťanské demokraty, protože vždycky vystupovali proti údajnému pokusu rudo-zelené vlády vytvořit s Francií spolek jako konkurenci USA.¹¹³

Také ve volebním programu pro zářijové volby zdůrazňovala CDU, že evropské sjednocování není v protikladu k atlantickému partnerství a že obě dvě linie jsou nejdůležitějšími pilíři zahraniční politiky SRN. Proto CDU slibovala oživení transatlantické spolupráce s USA.¹¹⁴ Tehdy vládnoucí sociální demokraté ve svém programu kritizovali politiku CDU a FDP a o německo-americkém vztahu se vůbec nezmínili. Zdůrazňovali multilateralismus, posílení světových organizací a v takovém rámci byli ochotni převzít vojenskou odpovědnost tam, kde jsou přesvědčeni, že to napomůže zajištění míru a ochraně lidí.¹¹⁵

Radikálně levicová PDS/WASG¹¹⁶ odmítala ve svém volebním programu nasazení německých vojáků ve světě a jen těžko by se za jejího vládnutí zlepšily vztahy s USA.¹¹⁷ Svobodní demokraté FDP měli podobné záměry jako CDU, kritizovali zahraniční politiku rudo-zelené koalice, zdůrazňovali zásadní význam německého partnerství s USA a usilovali o obnovení důvěrného vztahu mezi oběma zeměmi.¹¹⁸ Strana zelených zdůrazňovala důležitost bezpečnosti, souhlasila s nasazením německých vojáků v rámci ISAF, ale

¹¹² Ein Golfkriegssyndrom ganz eigener Art. *Süddeutsche Zeitung*, 29. 7. 2005

¹¹³ Da ist was zu erben. *Der Tagesspiegel*. 6. 6. 2005

¹¹⁴ volební program CDU 2005

¹¹⁵ volební program SPD 2005

¹¹⁶ strany PDS a WASG se před volbami 2005 sloučily

¹¹⁷ volební program PDS 2005

¹¹⁸ volební program FDP 2005

odmítala preventivní války. Základním pilířem zahraniční politiky pro ni zůstává transatlantická spolupráce a chtěla se podílet na jejím novém uspořádání.¹¹⁹

Z programu volebních stran se dá usoudit, že nejlepší variantou pro německo-americké vztahy by do budoucna byla vláda CDU/CSU a FDP. Obě strany totiž vyhlášovaly zájem na zlepšení bilaterálního vztahu s USA. Jestli ale k němu může vést jen pouhá výměna vlády, zůstává otázkou. Aby se mohl odhadnout následující vývoj, je nutné posoudit závažnost příčin rozkolu a rozdíly mezi oběma partnery. O tom společně s chybami SRN, kterých se během krize dopustila, pojednává 5. kapitola.

¹¹⁹ volební program Strany zelených

5. Příčiny odcizení

Bylo by chybou, kdyby se počátek krize německo-amerických vztahů datoval až na podzim roku 2002. Už před 11. zářím 2001 se objevila řada problémů, které negativně ovlivnily oboustranný vztah. Evropané byli zklamáni jednostranným a zamítavým postojem Bushe k tématům,¹²⁰ která jsou pro ně důležitá, a proto se partnerství s USA přikládal stále menší význam. K tomu všemu došlo už před útoky na USA a válkou v Afghánistánu, kde se v plné míře ukázala technologická a vojenská propast mezi oběma kontinenty. V Evropě navíc vyvolala otázku, jestli vůbec Spojené státy ještě potřebují své evropské spojence.¹²¹

Zvláštní německo-americký vztah byl produktem studené války, její konec a rozpad Sovětského svazu oslabil strategickou a bezpečnostní logiku, která kombinovala rozmístění konvenčních sil v Německu a zajištění bezpečnosti Spojenými státy, včetně poskytnutí atomové ochrany. Oběma stranám přinášelo toto vzájemné spojení četné výhody a tím vytvořilo základy pro blízký bilaterální vztah. Bylo pojátkem a vzhledem k sovětské hrozbě pro obě strany také závazkem, aby se dokázaly přenést přes jejich někdy rozdílné názory o strategii a politice. Německo se po zániku sovětské hrozby cítilo bezpečné snad nejvíce za celou svoji historii. I když zůstává nestabilní situace na Balkánu postrachem nejen pro německé vedoucí představitele, rozšířením EU a NATO na východ se do značné míry vyřešila „německá otázka“ a problém evropské bezpečnosti.¹²²

Za současnou krizí německo-amerických vztahů vězí rozdílné posuzování ohrožení Irákem, příčiny celkového odcizení jsou ale ještě hlubší.¹²³ Jde jak o krátkodobé, tak i o dlouhodobé příčiny, z části byly ovlivněny také volebním klimatem obou zemí. A to i přes to, že se volby věnovaly hlavně vnitropolitickým problémům.¹²⁴ Strukturální změny, budování evropské bezpečnosti a obrany změnilo orientaci německé zahraniční politiky, a to směrem od Spojených států k Evropě. Evropská unie se stává základním pilířem německého

¹²⁰ např. Kjótský protokol, Mezinárodní trestní tribunál

¹²¹ CAPLAN, G. Ein transatlantischer, s. 13

¹²² FISHER, S. C. Reconciling, s. 19-20s

¹²³ HACKE, CH. Beziehungen, s. 23

¹²⁴ KLEINFELD, R. G. Tragische, s. 28

mezinárodního angažmá a jeho bezpečnostní politiky. Role NATO není ale vyloučena a zůstává pojítkem pro americko-evropskou obrannou spolupráci.¹²⁵

Zahraniční politika Německa se změnila a velmi dobře to ukazovalo sebevědomé vystupování a způsob vládnutí spolkového kancléře Gerharda Schrödera, které se zakládalo na vnímání plné suverenity sjednoceného Německa. Prezentuje se jako země, která se poučila z událostí své historie, vyrovnala se s nimi a je schopna samostatně definovat své zájmy. Sám Schröder se prohlásil za „německého patriota 21. století“.¹²⁶ Celkově vzato je příčin, které se podepsaly na krizi německo-amerického vztahu, celá řada. Důležité je ale zdůraznit, že jde o vážné faktory, které ji negativně ovlivňovaly ještě dříve, než nastal rozkol kvůli válce v Iráku. K prohloubení propasti významně přispěly také četné rozdíly SRN a USA.

5.1. Rozdíly mezi „spojenci“

Podle Bierlinga panují mezi Spojenými státy a Německem značné rozdíly. USA jsou se svojí válečnou silou, dynamickým hospodářstvím a pozitivním demografickým vývojem jedinou supervelmocí na světě. SRN má naopak stejné symptomy jako Evropa. To znamená, že je vojensky slabá, hospodářsky stagnuje a její populace pomalu vymírá a stárne.¹²⁷

Na jedné straně Německo i USA sdílejí některé stejné základní hodnoty, jako jsou svoboda, demokracie, ideu právního státu a svobodné tržní hospodářství. Na druhou stranu se ale obě země vyvíjely na základě odlišných historických zkušeností a kulturního života. Právě skrze tyto odlišnosti vnímají Němci a Američané jinak změnu mezinárodního systému. Tyto vlivy určovaly způsob, jakým oba státy reagovaly na nové hrozby, hospodářskou globalizaci, multikulturalismus a sociální rozmanitost. Názornou ukázkou těchto postojů byly německo-americké neshody ohledně iráckého problému, role mezinárodních institucí a smluv, významu multilateralismu nebo odpovědi na terorismus.¹²⁸

¹²⁵ FISHER, S. C. Reconciling, s. 20

¹²⁶ FISHER, S. C. Reconciling, s. 21

¹²⁷ BIERLING, G. STEPHAN. Amerikas Weltmachtrolle und die Zukunft der transatlantischen Beziehungen. *Politische studien*, November/Dezember 2003, 54. Jahrgang, Heft 392, s. 14-15.

¹²⁸ FISHER, S. C. Reconciling, s. 25

Zásadní rozdíl je mezi oběma zeměmi v chápání významu multilateralismu. Američané na něj nahlízejí jako na jeden z možných instrumentů k prosazování jejich cílů. Oproti tomu pro Němce se stal hodnotou a morálním principem, které jsou zakořeněné v německé historii. Proto zaujímá v německém přesvědčení tak důležité místo víra v civilní sílu mezinárodního práva a institucí. Němci se staví odmítavě proti použití síly jako prostředku k vynucení spravedlnosti, ale jak se ukázalo během válek v Kosovu a Afghánistánu, jsou už ochotni souhlasit s použitím vojenské síly.¹²⁹ Rudo-zelená koalice sice připustila, že za určitých okolností je její použití oprávněné, ale nejdříve se musí vyčerpat všechny diplomatické nástroje. Proto SRN klade důraz na multilaterální dialog a řeší problémy především mírově a ve shodě s ostatními.¹³⁰

Němci mají svoji vlastní zkušenost s terorismem ze 70. let a ta ovlivňuje jejich uvažování o problému globálního terorismu. Na rozdíl od Američanů jsou toho názoru, že terorismus nemůže být zlikvidován pouze vojenskými prostředky. Snaží se spíše vysledovat pravou podstatu terorismu a následně zlepšit nepříznivé podmínky, které vedou k nejistotě a později teroristické činnosti. Používají k tomu nástroj mezinárodního práva, právního nátlaku a dlouhodobé hospodářské pomoci při budování státu. Bushova administrativa se naopak nezřekla žádného prostředku v boji proti globálnímu terorismu, tedy ani použití vojenské síly, aby vyhrála válku proti terorismu.¹³¹

Navíc si osobně neporozuměli americký prezident George W. Bush a německý kancléř Gerhard Schröder. V rozdílném způsobu vládnutí obou státníků se odrážela odlišná kultura a zkušenost obou zemí. Morální instinkty, náboženské přesvědčení a vyjadřování, tak přitažlivé pro mnoho Američanů a shodné s jejich politickou kulturou, se dají jen těžko převést do německého kulturního a historického kontextu. Němci nemají pochopení pro agresivní strategické vize formulované Bushovou administrativou, protože jsou v rozporu

¹²⁹ FISHER, S. C. Reconciling, s. 26, 28

¹³⁰ KRAUSE, JOACHIM. Multilaterale Ordnung oder Hegemonie? Zur transatlantischen Debatte über die weltpolitische Neuordnung. *Au Politik und Zeitgeschichte*, B31-32/2003, s. 9, 13

¹³¹ FISHER, S. C. Reconciling, s. 29

s principy a hodnotami mezinárodního řádu, které si našly své místo v německé poválečné politické kultuře a zahraniční politice.¹³² Zásadní rozpor nastal v tom ohledu, že Bush viděl USA jako „ochránce svobody a demokracie v unipolárním světě“. Oproti tomu duo Schröder a Fischer se snažilo omezovat moc USA, protože se cítili „mluvčími světového řádu“.¹³³

Podle Münklera je hlavním důvodem, proč Evropa odmítá válku jako prostředek k prosazení spravedlnosti, její vlastní vojenská slabost. Záměr EU o vytvoření společné bezpečnostní a zahraniční politiky se stále nedaří, a tak nemůže být s minimálními zbrojními náklady a nejednotnou zahraniční a bezpečnostní politikou partnerem vojenské velmoci USA. Evropa nemá takové ozbrojené síly, které by mohly být nasazeny ve větším rozsahu a na delší období.¹³⁴ Do jisté míry má autor pravdu, ale vojenská slabost nebyla důvodem, proč EU odmítá válku jako způsob řešení. Zde hraje roli mnohem více jiných faktorů.

USA mohou prosazovat své zájmy samostatně nebo s vybranými spojenci, což jim dodává mnohem větší manévrovací prostor, než si Evropa připouští. A to není jen otázka příštích pár let, nýbrž USA si zachovají svoji globální vojenskou dominanci několik příštích desetiletí. Evropa si takovou politiku dovolit nemůže a v oblasti bezpečnostní politiky tak zůstává jen mladším partnerem USA.¹³⁵

Spolkový kancléř Schröder si byl tohoto rozdílu vědom a podle Hackeho se společně s francouzským prezidentem Chiracem pokoušel posílit evropskou zahraniční a bezpečnostní politiku jako konkurenci vůči USA. Neusiloval o posílení NATO, protože ho vnímal jako překážku v jeho evropské politice. Schröderův návrh na reformu NATO tak byl v rozporu s americkou pozicí.¹³⁶

Američané se snaží posílit roli OSN ve světě, ale jsou vůči postavení této organizace skeptičtí. Tento názor ovlivnily třenice v RB OSN kvůli irácké otázce, její zkorumpovanost a

¹³² FISHER, S. C. Reconciling, s. 21

¹³³ HACKE, CHRISTIAN. Die Aussenpolitik der Bundesregierung Schröder/Fischer in zeitgeschichtlicher Perspektive. s. 84

¹³⁴ MÜNKLER, HERFRIED. *Der neue Golfkrieg*. 1. Auflage, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag GmbH, 2003. s. 145

¹³⁵ RÜHLE, MICHAEL. Amerika und Europa. *Politische Meinung*, September 2002, 47. Jahrgang, Nr. 394, s. 84

¹³⁶ HACKE, CH. Der neue Primat, s. 17

opakované selhání v oblasti mezinárodní bezpečnosti a humanitárních krizí. Američané už nepodporují nárok Německa na stálé zastoupení v RB OSN a pochybují také o tom, zda-li by to zajistilo větší efektivitu OSN. Pro Německo zůstává OSN základním kontrolním globálním mechanismem světového řádu.¹³⁷

Rozdílů mezi SRN a USA je více. Někdy jde sice jen o méně závažné, ale často také o zásadní odlišnosti. Nabízí se závěr, že hrály podstatnou roli ve zhoršení německo-amerického vztahu a mohou být překážkou do budoucnosti. Dalším faktorem, který významnou měrou přispěl k prohloubení propasti mezi oběma státy, byla politika SRN, která se dopustila několika chyb.

5.2. Chyby na straně SRN

Vyhlášením „německé cesty“ se spolková vláda odchýlila od tradice poválečné politiky SRN. Nadřadila vnitropolitická hlediska zahraničněpolitickým, nejednala ve shodě tolik vyhlášeného multilateralismu a otevřeným konfliktem riskovala poškození německo-amerických vztahů. Jejím cílem mělo být posílení mezinárodního postavení, ale stala se pro SRN těžkým břemenem a vedla k omezení jejích manévrovacích prostorů. Aniž by bylo Německo schopno zabránit válce, dostalo se do mezinárodní izolace a závislosti na Francii.¹³⁸

Německo se svým jednáním a politikou dopustilo několika chyb. Například tvrdošijně prohlásilo, že v RB OSN bude hlasovat proti USA, ať se stane cokoliv. Ukázalo se tak jako politicky neschopné, neochotné dělat kompromisy a zabránilo společné politice USA a Evropy. Předčasně zavrhl možnost nasazení Bundeswehru, aniž by se s ním při vojenských akcích v Iráku počítalo. Dále jen kritizovalo americké jednání, trvalo na větším časovém prostoru pro inspekce v Iráku, ale nepředložilo žádnou politickou alternativu pro řešení

¹³⁷ FISHER, S. C. Reconciling, s. 38-39

¹³⁸ HAFTENDORN, H. Sicherheitspolitik, s. 5

iráckého problému.¹³⁹ Ukázalo se, že vláda Schrödera a Fischera neměla jasně vytyčenou zahraničněpolitickou koncepci s prioritami zájmů, které by byly srozumitelné pro ostatní země.¹⁴⁰

Německým poválečným vládám se dařilo udržet si vliv na rozhodování USA, neboť byly schopné šikovně formulovat kritiku vůči svému americkému spojenci, aniž by ho urazily. Především během podzimu 2002 a jara 2003 se rudo-zelená koalice nevyjadřovala příliš diplomaticky, urážela tak svého přítele a partnera a dávala v sázku transatlantické vztahy s USA, které pro ni měly v zahraniční a bezpečnostní politice zásadní význam.¹⁴¹

Svým dílem ke zhoršení krize přispěl také spolkový kancléř Gerhard Schröder, hlavně před válkou v Iráku neopomenul jediné příležitosti, aby vůči USA nezaújal konfrontační kurs. Na pozadí takového jednání stálo vědomí o podpoře ze strany Francie, Ruska a Čínské lidové republiky.¹⁴² Svým sebevědomým vystupováním a rétorikou, která byla velmi dobře slyšet i na druhém břehu Atlantiku, se spolkový kancléř snažil vymanit Německo ze závislosti na vedoucím postavení USA a jednat po boku Francie.¹⁴³

Podstatnou roli sehrála v německo-americkém konfliktu německá média, která líčila amerického prezidenta Bushe a jeho politiku v negativním světle, aniž by se snažila zabránit protibushovské vlně.¹⁴⁴ Chyb se ale nedopustila jen německá strana. Odpovědnost za napětí v německo-amerických vztazích nese i administrativa ve Washingtonu, která svým neobratným politickým jednáním a provokující rétorikou podstatně přispěla k eskalaci konfliktu.¹⁴⁵ Na závěr se dá říci, že SRN sice měla s Irákem ohledně ZHN pravdu, přesto se ale dopustila několika závažných chyb, které budou hrát roli i v budoucích německo-amerických vztazích.

¹³⁹ KAMP, H. K. Der „deutsche Weg“, s. 15-16

¹⁴⁰ HACKE, CH. Beziehungen, s. 27

¹⁴¹ HACKE, CH. Beziehungen, s. 26

¹⁴² HACKE, CH. Die Aussenpolitik der Bundesregierung Schröder/Fischer in zeitgeschichtlicher Perspektive. s. 82

¹⁴³ SCHÖLLGEN, G. s. 5

¹⁴⁴ FISHER, S. C. Reconciling, s. 21

¹⁴⁵ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 17

6. Budoucnost německo-amerických vztahů

Poslední kapitola se zabývá škodami, které způsobil rozkol mezi SRN a USA, a zda-li budou zatěžovat německo-americký vztah i v budoucnosti. Cílem druhé části je odhalit společné zájmy a posoudit, zda-li mohou příznivě zapůsobit na formování nového partnerství.

6.1. Důsledky krize

Německo-americká krize na počátku nového tisíciletí nebyla jen malou roztržkou, kterou lze rychle urovnat, nýbrž konfliktem zásadního významu, který bude ještě dlouho ovlivňovat německou zahraniční a bezpečnostní politiku. Sice spolkový kancléř Schröder a americký prezident Bush jednotně vyhlásili nový začátek vztahů mezi oběma zeměmi, zůstala osobní chemie mezi nimi poškozena. Šance řešit tak sporné problémy důvěrným telefonátem na nejvyšší úrovni nebyla následkem německo-amerického rozkolu možná.¹⁴⁶

Pro Spojené státy byl v minulosti blízký vztah s Německem důležitý hlavně kvůli tradiční německé spolehlivosti a významu v EU. Německo bylo spolu s Francií motorem evropské integrace a často určovalo směr, kterým se EU vydá, a zároveň hrálo funkci prostředníka mezi francouzskými představami o evropské nezávislé bezpečnostní a obranné politice a mezi záměrem USA mít vliv na politiku EU. Ani jeden z těchto klíčových důvodů už neexistuje. Spojené státy už vůči Berlínu nechovají důvěru a německo-francouzský motor evropské integrace nefunguje, protože je hlavně novými členy EU hodnocen spíše jako snaha o hegemonii v Evropě. Německo oslabilo svůj mezinárodní význam nejen v USA, ale i ve většině evropských metropolí.¹⁴⁷

Dalším faktorem je, že Bushova administrativa rozhodla v srpnu 2004 o uzavření několika amerických základen v Německu a jejich přesunutí dále na východ Evropy, např. do

¹⁴⁶ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 19

¹⁴⁷ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 19

Polska, Rumunsko apod. V oblastech, kde byly základny uzavřeny, zanikl kontakt mezi americkým vojenským personálem, jejich rodinami a domácí německou populací. Vytrátilo se tím vzájemné předávání zkušeností z první ruky, které napomáhá k pochopení jiné kultury a tím i k lepším vzájemným vztahům.¹⁴⁸ Od října 2005 se začalo stahovat až 6100 amerických vojáků ze základen v spolkové zemi Bavorsko, konkrétně z měst Würzburgu, Kitzingenu a Giebelstadtu. V současnosti je v Německu umístěno 57 000 amerických vojáků.¹⁴⁹

Podle Fisherové se vztah obou zemí výrazně změnil, a i když pro obě země zůstávají společné zájmy a hrozby, kterým se snaží čelit společně, ztratil v zásadě německo-americký vztah strategický směr a účel.¹⁵⁰ Válka v Iráku rozpoutala ve vnímání evropské veřejnosti vlnu nepřátelství vůči politice USA, která se změní velmi těžko. Tento jev by mohl být rizikem pro německo-americký vztah, protože by mohl bránit vládě ve vyvíjení pragmatické spolupráce mezi oběma zeměmi. Ovlivnil také přeorientování německé politiky směrem k hlubší evropské integraci a nezávislosti.¹⁵¹ Potvrzuje to mezinárodní výzkum veřejného mínění, který provedl German Marschall Fund (GMF). Podlé jeho výsledků nesouhlasí 72 % evropského obyvatelstva se zahraniční politikou amerického prezidenta Bushe.¹⁵² Důsledky krize odpovídají její závažnosti, odstraní se jen s velkou námahou a budou ještě dlouho určovat úroveň německo-amerického vztahu. Přesto ale mezi SRN a USA existují společné zájmy: Jestli se mohou stát novým pilířem jejich vztahu se pokusí zodpovědět závěr kapitoly.

6.2. Nevyhnutelnost vztahu

I přes vážnou krizi mezi SRN a USA a ztížení jejich spolupráce není možné tento vzájemný vztah úplně zatratit. Existuje spousta oblastí, kde jsou obě strany spojeny i přes dalekosáhlé změny v globálním prostředí. Ať už jde o politickou, hospodářskou nebo vojenskou oblast. Jejich partnerství zůstává založeno na kombinaci svobody, pluralismu,

¹⁴⁸ KLEINFELD, R. G. Tragische, s. 26

¹⁴⁹ Mehrere Tausend US-Soldaten verlassen Bayern. www.handelsblatt.de 29. 7. 2005

¹⁵⁰ FISHER, S. C. Reconciling, s. 20

¹⁵¹ FISHER, S. C. Reconciling, s. 31

¹⁵² 72 Prozent der Europäer gegen Bushs Außenpolitik. *Die Welt*, 8. 9. 2005

demokracie a tržního hospodářství, tedy dlouhodobě sdílených hodnotách a zájmech.¹⁵³ Na rozdíl od vztahů založených na krátkodobých dočasných výhodách nebo osobním prospěchu, mohou být takto zformované vztahy dostatečně odolné a efektivní, aby překonaly společné výzvy a zaručily bezpečnost, prosperitu či vyřešení mnohých globálních problémů.¹⁵⁴

Stále mají Spojené státy a Německo společné bezpečnostní a zahraničněpolitické zájmy, o čemž svědčí i to, že jsou stejně zranitelní vůči potenciálním katastrofickým hrozbám globálního terorismu, a dotýká se jich stejnou mírou problém šíření ZHN. Sice se jejich názory s ohledem na metody, priority a postup liší, mají Německo a USA shodný zájem na tom, aby byl vyřešen izraelsko-palestinský konflikt, situace v Iráku a problém získání atomových zbraní Iránem. Ukázkou příkladné spolupráce je společné působení v Afghánistánu, globálním boji proti terorismu a při opatřeních proti šíření ZHN.¹⁵⁵

Ve světě je Evropa pro Spojené státy partnerem číslo jedna, a tak bude Německo nadále důležité pro americké zájmy. Evropa se po nové vlně rozšíření na 25 států stále vyvíjí, snaží se definovat konečné hranice a určit model vnitřního uspořádání. Německo bude mít v rámci Evropy vždy významné postavení, a tak bude hrát klíčovou roli v budoucím směřování EU. Není schopné prosadit některé cíle bez americké pomoci, a proto pro ni Spojené státy představují při plnění těchto cílů nepostradatelného spojence. Není podstatné, jaká negativní atmosféra vůči USA v Německu panuje, ohromný vliv a nevídaná síla USA se nedají ignorovat.¹⁵⁶

Objevil se názor, že spolupráce v hospodářské, finanční a obchodní oblasti mezi Německem a Spojenými státy by mohla položit nový základ pro německo-americký vztah. Průmyslové a hospodářské elity v Německu a USA žádném případě nezpochybňují

¹⁵³ KAMP, H. K. Die Zukunft, s. 22

¹⁵⁴ FISHER, S. C. Reconciling, s. 51

¹⁵⁵ FISHER, S. C. Reconciling, s. 33

¹⁵⁶ FISHER, S. C. Reconciling, s. 45

důležitost vzájemného hospodářského vztahu a považují jeho rozchod za nemožný. Je otázkou ale, jestli se může stát takovým pilířem německo-amerického vztahu, jakým byl tmel v podobě bezpečnostní spolupráce za studené války. Faktem ale zůstává, že jsou hospodářské vztahy relativně imunní vůči politickým sporům mezi Německem a USA. Obě země jsou na srovnatelné hospodářské úrovni, takže nehrozí nebezpečí vzniklé přílišnou rozdílností, jak je tomu například ve vojenské oblasti.¹⁵⁷

Vzájemný hospodářský vztah přináší oběma zemím značné výhody, jakými jsou například vznik nových pracovních míst, hospodářský růst a blahobyt, zároveň jsou spolu ale těsně svázány také přímými zahraničními investicemi a dalšími strukturálními vazbami. Díky svému geografickému umístění a výši podílu na evropském HDP zůstává Německo pro USA stále významným hospodářským partnerem.¹⁵⁸ Údaje z německého statistického úřadu dokazují, že i pro Německo jsou hospodářské vztahy s USA důležité. Ty jsou po Francii druhým nejvýznamnějším dovozcem německého zboží a na druhé straně americké firmy zaujímají třetí místo v dovozu do SRN (viz. příloha 10.1).¹⁵⁹

Zprávy z října 2004 dokazují, že ani hospodářský vztah nemusí odolat protiamerickým náladám ve společnosti. Tehdy šlo v Německu o odmítnutí prodeje amerického konzumního zboží a prohlášení společnosti General Motors o uzavření závodu Opel v Bochumi.¹⁶⁰ Podobné je to s postojem EU, tedy i Německa, k masu ošetřovanému hormony a geneticky upravovaným potravinám, pro které neexistují ani ty nejmenší vědecké podklady.¹⁶¹ V květnu 2005 se kvůli subvencím EU rozhořel další spor mezi německou společností Airbus a americkým Boeingem.¹⁶² Závěrem se dá říci, že SRN a USA mají četné společné zájmy a mohou na nich postavit novou podobu německo-amerického vztahu. Předpoklady k tomu tedy existují, ale o tom, jaký bude vztah v budoucnosti rozhodne hlavně vůle a ochota na obou stranách Atlantiku.

¹⁵⁷ FISHER, S. C. Reconciling, s. 39 a 42

¹⁵⁸ FISHER, S. C. Reconciling, s. 20

¹⁵⁹ Zahlenkompass

¹⁶⁰ FISHER, S. C. Reconciling, s. 43

¹⁶¹ BIERLING, G. S., s. 14

¹⁶² Wer steckt mehr ein? *Die Zeit*. 2. .6. 2005

7. Závěr

Jak postupně ukazuje vývoj zahraničněpolitických událostí a německo-amerického vztahu po 11. září 2001, krize německo-amerických vztahů, která kulminovala na podzim 2002 a jaře 2003, nebyla v žádném případě jen krátkodobou krizí, která neovlivní budoucí vztah SRN a USA. Naopak šlo o dlouhodobou a vážnou krizi, která se zmírňovala velmi pomalu, a i když už se obě strany snažily spolupracovat, nebylo vůbec jednoduché znovu překonat vzniklé rozpory a normalizovat bilaterální vztahy.

Bude velmi obtížné napravit německo-americký vztah a zůstává otázkou, zda-li je možné ho obnovit takovým způsobem, aby se stal tak pevným spojenectvím, jak tomu bylo skoro po celou poválečnou historii Německa. Propast mezi oběma státy je velmi hluboká, ale co je nanejvýš důležité, není vyhloubena jen současným neshodami. Sporných bodů a rozdílů mezi oběma zeměmi, které zapříčinily vývoj vzájemného vztahu, je více a často je nelze překlenout. Vypadá to, že bývalý „srdečný“ vztah obou zemí už není možný. Situace se sice zlepšila a pozitivní vývoj stále trvá, ale blízké partnerství není za současného stavu možné.

Stále je sice řada oblastí, kde mají oba státy společné zájmy a jsou ochotni je prosazovat společně, ale vzájemná závislost už je menší. Transatlantický vztah už pro Německo není jedinou hlavní prioritou bezpečnostní a zahraniční politiky, stejné místo zaujímá orientace SRN na EU, tzv. evropská politika. Sice není nemožné skloubit obě priority, ale jen těžko to může vést k tak vřelému vztahu, jakým byl v minulosti. Tento stav nejspíše nezmění ani případná výměna vládnoucí politické strany a osobností na obou březích Atlantiku. Zahraniční politika obou států bude krizí zřetelně poznamenána, ale zároveň tím není vyloučena vzájemná spolupráce.

I přes všechny rozpory a protibushovskou rétoriku spolkové vlády Schrödera a Fischera, která byla určována rázným odmítáním vojenské účasti na válečném konfliktu v Iráku, došlo ve skutečnosti k „skryté“ podpoře a pomoci Spojeným státům. Nabízí se tak závěr, že SRN dostála svým mezinárodním závazkům, snažila se řešit zahraničněpolitické problémy diplomacií, konala tak v souladu s veřejným míněním, ale přitom vojensky pomohla USA.

Ukázalo se, že spolková vláda nebyla připravena na rozkol se Spojenými státy. Dokazuje to někdy až zmatená politika, jakou uplatňovala vládnoucí koalice během let 2002-2003. Ta si asi neuvědomila, že dává v sázku německo-americký vztah. V každém případě ale svým jednáním oslabilo partnerství, které je trvale poškozeno. Mnohem závažnějším důsledkem krize, ale je ztráta vzájemné důvěry. Vytvořit znovu tak důvěrný vztah bude asi nejtěžším úkolem.

Jestli jsou Washington a Berlín v budoucnosti schopni plně obnovit vzájemně zpřetrhaná pouta, nalézt ztracenou důvěru, a efektivně spolupracovat je otázka, kterou zodpoví až další vývoj. Ten bude ovlivněn řadou faktorů, ale o tom, jestli bude německo-americký vztah tak kvalitní jako v poválečném období, rozhodnou asi nejvíce priority zájmů, vůle a ochota na obou stranách Atlantiku. Předpoklady k tomu i přes všechny rozdíly určitě existují.

8. Resumé

Der terroristische Angriff veränderte grundlegend die weltpolitische Situation. Die USA erklärten den Krieg gegen Terror und die BRD verpflichtete sich mit Schröders Worten über die „uneingeschränkten Solidarität“, die Hilfe zu leisten. Deutschland benahm sich als ein wahrer Verbündeter der USA und schloss sich in den Kampf gegen Terrorismus und in eine Friedensmission ISAF ein, die bedeutend zur Stabilisierung und Wiederaufbau Afghanistans half. Somit trat die BRD ganz in der Tradition des Nachkriegsdeutschlands auf.

Die neue Welle des Terrorismus verwandelte völlig die deutsche Sicherheitspolitik und die Überlegungen der Bevölkerung. Auch wegen der Angst vor den Angriffen wurden viele Reformen unternommen. Das Ziel war, die Sicherheitslage zu verbessern. Es gab auch Prozesse mit den Mitgliedern der terroristischen Gruppen, die in Deutschland tätig waren.

Wegen des Irakkrieges begann eine tiefe und ernste Krise zwischen USA und BRD. Es gab sehr viele Unterschiede hinsichtlich der Irakfrage, aber der Hauptgrund der Divergenzen war eine Frage der Legitimation des Krieges in Irak. Es gab kein Mandat von Vereinten Nationen oder NATO und Deutschland war im Gegensatz zur USA gegen den Krieg. Die Krise wurde negativ auch von den Wahlen in BRD 2002 beeinflusst, weil der Irakkrieg ein Hauptthema in der Wahlkampfkampagne war.

Die deutsch-amerikanischen Beziehungen waren wirklich in einer tiefen Krise und die Hauptursache war klar: der strittige und nach der Meinung Deutschlands unberechtigte Krieg in Irak. Deshalb beruhigte sich die Krise nach dem Ende des Krieges und die beiden Seiten versuchten einen Weg zur Versöhnung zu finden. Es war sehr schwierig, aber die Situation verbesserte sich und die deutsch-amerikanischen Beziehungen wurden stabilisiert. Während der europäischen Reisen der amerikanischen Führungspolitiker nach der Wiederwahl Bushs wurde nicht die Chance ausgenutzt, das Verhältnis der beiden Länder

bedeutend zu verbessern. Das konnten vielleicht nur die neuen Wahlen im Herbst 2005 verändern, wenn es eine andere Regierung gäbe.

Eine Krise zwischen USA und BRD eskalierte zwar im Sommer 2002, aber begann schon früher. Es hing mit den vielen Unterschieden zwischen beiden Ländern, die noch bis heute dauern. Es gibt die Differenzen, die zu den Streitfällen führen, z.B. in der Frage der Bedeutung des Multilateralismus. Auch BRD trägt zu der Vertiefung der Krise bei, vor allem der Bundeskanzler Schröder spielte mit seiner Politik eine Hauptrolle.

Die deutsch-amerikanischen Beziehungen wurden wirklich ernst beschädigt und werden noch lange von den negativen Folgen der Krise geprägt. Trotz aller Unterschiede beider Länder gibt es noch viele gemeinsame Interessen, die BRD und USA verbinden und wo sie kooperieren können. Ob die bilateralen Beziehungen so eng sein können, wie es in der Nachkriegszeit war, bleibt eine Frage, die erst in der Zukunft beantwortet wird.

9. Seznam pramenů a literatury

Dokumenty:

rezoluce RB OSN č. 1368 z 12. 9. 2001 (staženo 4.5.2006), dostupná na:

http://www.documentarchiv.de/brd/2001/schroeder_antrag_bundeswehr.html

rezoluce RB OSN č. 1373 z 28. 9. 2001(staženo 4.5.2006), dostupná na:

http://www.documentarchiv.de/in/2001/res_un-sicherheitsrat_1373.html

rezoluce RB OSN č. 1441 z 8. 11. 2002 (staženo 4.5.2006), dostupná na:

http://www.documentarchiv.de/in/2002/res_un-sicherheitsrat_1441.html

volební program CDU 2005 (staženo 6.5.2006), dostupný na:

<http://www.regierungsprogramm.cdu.de/download/regierungsprogramm-05-09-cducsu.pdf>

volební program SPD 2005 (staženo 6.5.2006)

dostupný na: http://www.spd.de/040705_Wahlmanifest.pdf

volební program Zelení/Spojenectví 90 2005(staženo 6.5.2006)

dostupný na: www.gruene-partei.de/cms/files/dokbin/72/72641.wahlprogramm.pdf

volební program PDS 2005 (staženo 6.5.2006) dostupný na:

sozialisten.de/download/dokumente/wahlprogramme/bundestagswahlprogramm2005_dielinkepds.pdf

volební program FDP 2005 (staženo 6.5.2006)

dostupný na: files.liberales.de/fdp-wahlprogramm.pdf

projev Schrödera k útokům na Spojené státy Americké 12.9. 2001, (staženo 8.5.2006) dostupný na:

http://www.documentarchiv.de/brd/2001/rede_schroeder_terror-usa.html

projev Gerharda Schrödera 9. 5. 2003 (staženo 16.5.2006), dostupný na:

<http://archiv.bundesregierung.de/bpaexport/artikel/72/484572/multi.htm>

novoroční projev Gerharda Schrödera 31.12. 2002(staženo 16.5.2006), dostupný na:

<http://archiv.bundesregierung.de/bpaexport/bulletin/40/457840/multi.htm>

Knihy a sborníky:

ARCHIV DER GEGENWART 2001-2004. Königswinter. Siegler & Co. Verlag für Zeitarchive.

BUSSE, NICOLAS. Die Entfremdung vom wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In MAULL, HANNS, a kol. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Aussenpolitik 1998-2003*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2003 s. 19-31

WAGENER, MARTIN. Auslandeinsätze der Bundeswehr. Normalisierung statt Militarisierung deutscher Sicherheitspolitik. In MAULL, HANNS, a kol. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Aussenpolitik 1998-2003*. 1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2003, s. 33-48

FISCHER, SEBASTIAN. *Gerhard Schröder und die SPD. Das Management des programmatischen Wandels als Machtfaktor*. München: Forschungsgruppe Deutschland, 2005. s. 117-131

HACKE, CHRISTIAN. *Zur Weltmacht verdammt. Die amerikanische Aussenpolitik von J.F. Kennedy bis G. W. Bush*. 2. aktualisierte und erweiterte Auflage, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2003. s. 634-661

HACKE, CHRISTIAN. *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von Konrad Adenauer bis Gerhard Schröder*. 1. Auflage der aktualisierten Neuausgabe, Stuttgart: Ullstein Verlag, 2003. s. 474-559

JOCH, ROMAN. *Proč právě Irák? Příčiny a důsledky konfliktu*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2003. s. 125-157

MÜNKLER, HERFRIED. *Der neue Golfkrieg*. 1. Auflage, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag GmbH, 2003. s. 29 -154.
MÜLLER, HARALD. *Amerika schlägt zurück. Die Weltordnung nach dem 11. September*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 2003 s. 104-253
SCHÖLLGEN, GREGOR. *Der Auftritt*. München: Propyläen, 2003. s. 101-167
SCHWABE, KLAUS. *Weltmacht und Weltordnung*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 2006. s. 466-496
ZAHLENKMPASS 2005: Für die Bundesrepublik Deutschland. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 2005, s. 156

Studie a odborné články:

AGÜERA, MARTIN. Deutschlands Sicherheits und Verteidigungspolitik nach dem 11. September. *Politische studien*, květen/červen 2002, 53. Jahrgang, Heft 383, s. 80-87.
BIERLING, G. STEPHAN. Amerikas Weltmachtrolle und die Zukunft der transatlantischen Beziehungen. *Politische studien*, November/Dezember 2003, 54. Jahrgang, Heft 392, , s. 12-16.
BOËS, AXEL. Unverzichtbare Bündnispartner. *Politische Meinung*, August 2003, 48. Jahrgang, Nr. 405, s. 30-34
BOSBACH, WOLFGANG. Keine Freiheit ohne Sicherheit. *Politische Meinung*, September 2002, 47. Jahrgang, Nr. 394, s. 61-66
BUSSE, SABINE. Für ein Voranschreiten der deutschen Relität. *Weltrends*, 2004, 12. Jahrgang, Nr. 43, s. 23-28
CAPLAN, GREG. Ein transatlantischer Ansatz zur Lösung des Nahostkonflikts. *Konrad Adenauer Stiftung – Auslandsinformationen*. 2003, 19. Jahrgang, Nr. 10/03, s. 4-52
CLEMENT, ROLF. Die neue Bundeswehr als Instrument deutscher Aussenpolitik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 11/2004, s. 40-46
EICHLER, JAN. Geopolitické determinanty iráckého problému. *Mezinárodní politika*, 11/2002, s. 30-32
FISHER, S. CATHLEEN. Reconciling realities: Reshaping the german-american relationship for the twenty-first century. *AICGS*. 2004, s. 1-62. Dostupné na : <http://www.aicgs.org/documents/polrep16.pdf> (staženo 22.4.06)
HACKE, CHRISTIAN. Die Aussenpolitik der Regierung Schröder/Fischer. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 32-33/2005, s. 9-15
HACKE, CHRISTIAN. Die Aussenpolitik der Bundesregierung Schröder/Fischer in zeitgeschichtlicher Perspektive. *Politische studien*, Juli/August 2005, 56. Jahrgang, Heft 402 , s. 78-85.
HACKE, CHRISTIAN. Der neue Primat der Diplomatie. *Politische Meinung*, April 2005, 50. Jahrgang, Nr. 425, s. 15-22
HACKE, CHRISTIAN. Beziehungen in schwerster Krise. *Politische Meinung*, Februar 2003, 48. Jahrgang, Nr. 399, s 23-27
HACKE, CHRISTIAN. Der Terrorangriff vom 11. September 2001 und seine Folgen für die amerikanische Aussenpolitik. *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 2003, 13. Jahrgang, Heft 1, s. 65-84
HAFTENDORN, HELGA. Sicherheitspolitik im strategischen Dreieck „ Berlin – Paris – Washington“. *Politisches Vierteljahresschrift*, März 2004, 45. Jahrgang, Heft 1, s. 1-8
HELLMANN, GUNTHER. Der „deutsche“ Weg. *Internationale Politik*, 9/2002 s. 1-9
HUBEL, HELMUT. Deutsche Aussenpolitik nach „Rot-Grün“. *Liberal*. August 2005, 47. Jahrgang, s. 36-38
JANNING, JOSEF. Lange Wege, kurzer Sinn?. *Internationale Politik*, 9/2002 s. 9-18
KAMP, HEINZ-KARL. Von der Prävention zur Präemption? *Internationale Politik*, 12/2002 s. 19-24
KAMP, HEINZ-KARL. Optimismus nach dem 11. September. *Politische Meinung*, Mai 2002, 47. Jahrgang, Nr. 390, s 10-16
KAMP, HEINZ-KARL. Der „erste Krieg des 21. Jahrhunderts“? *Politische Meinung*, Oktober 2001, 46. Jahrgang, Nr. 383, s 5-7
KAMP, HEINZ-KARL. Frieden um jeden Preis? *Politische Meinung*, April 2003, 48. Jahrgang, Nr. 401, s 27-33
KAMP, HEINZ-KARL. Der „deutsche Weg“ und die Kontinuität der Krise. *Politische Meinung*, September 2004, 49. Jahrgang, Nr. 418, s 14-20
KAMP, HEINZ-KARL. Die Zukunft der deutsch-amerikanischen Sicherheitspartnerschaft. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 46/2003, s. 16-22
KHOL, RADEK a kolektiv. Koncept preemptivní sebeobraný v kontextu boje proti terorismu po 11. září 2001. Ústav mezinárodních vztahů Praha. 2005, s.1-43

- KHOL, RADEK. Transatlantické vztahy po znovuzvolení prezidenta Bushe. *Mezinárodní politika*, 5/2005, s. 34-35
- KLEINFELD, R. GERALD. Tragische Isolation. *Politische Meinung*, Februar 2003, 48. Jahrgang, Nr. 399, s. 28-38
- KOYDL, WOLFGANG. Neue Konturen. *Politische Meinung*, April 2005, 50. Jahrgang, Nr. 425, s. 10-14
- KRAUSE, JOACHIM. Multilaterale Ordnung oder Hegemonie? Zur transatlantischen Debatte über die weltpolitische Neuordnung. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B31-32/2003, s. 6-14
- MAULL, W. HANNS. Internationaler Terrorismus. *Internationale Politik*, 12/2001, s. 1-10
- MAULL, W. HANNS. Deutsche Machtpolitik ohne Macht. *Welttrends*. 2004, 12. Jahrgang, Nr. 43, s. 57-61
- MAULL, W. HANNS. „Normalisierung“ oder Auszehrung? Deutsche Aussenpolitik im Wandel. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 11/2004, s. 17-23
- MERTES, MICHAEL. Transatlantische Anti-Terror-Politik. *Politische Meinung*, Februar 2003, 48. Jahrgang, Nr. 399, s. 5-9
- NEU, VIOLA. Die Deutschen und die Aussen- und Sicherheitspolitik. *Konrad Adenauer Stiftung*. März 2004, 20. Jahrgang, Nr. 122/2004, s. 5-29
- RITTBERGER, VOLKER. Selbstentfesselung in kleinen Schritten? Deutschlands Aussenpolitik zu Beginn des 21. Jahrhunderts. *Politisches Vierteljahresschrift*, März 2003, 44. Jahrgang, Heft. 1, s. 10-18
- RÖDDER, ANDREAS. Ein Relikt des Kalten Krieges? *Politische Meinung*, September 2005, 50. Jahrgang, Nr. 430
- RÜHLE, MICHAEL. Wandel und Erweiterung. *Politische Meinung*, September 2005, 50. Jahrgang, Nr. 430
- RÜHLE, MICHAEL. Amerika und Europa. *Politische Meinung*, September 2002, 47. Jahrgang, Nr. 394, s. 81-86
- SCHILD, GEORG. Amerikanischer Anspruch auf Unilateralismus. *Internationale Politik*, 4/2002 s. 37-41.
- SCHILD, GEORG. Deutsch-amerikanische Beziehungen. Informationen zur politischen Bildung. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2003, s.1-20
- SCHMIDT, PETER. Německo a Amerika: Quo vadis? Perspektivy německo-amerických vztahů. *Mezinárodní politika*. 10/2005, s. 6-8
- SCHÖLLGEN, GREGOR. Deutsche Aussenpolitik in der Ära Schröder. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 32-33/2005, s. 3-8
- SCHUSTER, ROBERT. Volby v Německu: Schröderova druhá šance. *Mezinárodní politika*. 11/2002, s. 7-9
- VONDRA, ALEXANDER. Pražský summit NATO 2002: Směřování aliance do 21. století. *Mezinárodní politika*. 10/2002, s. 4-5

Periodika:

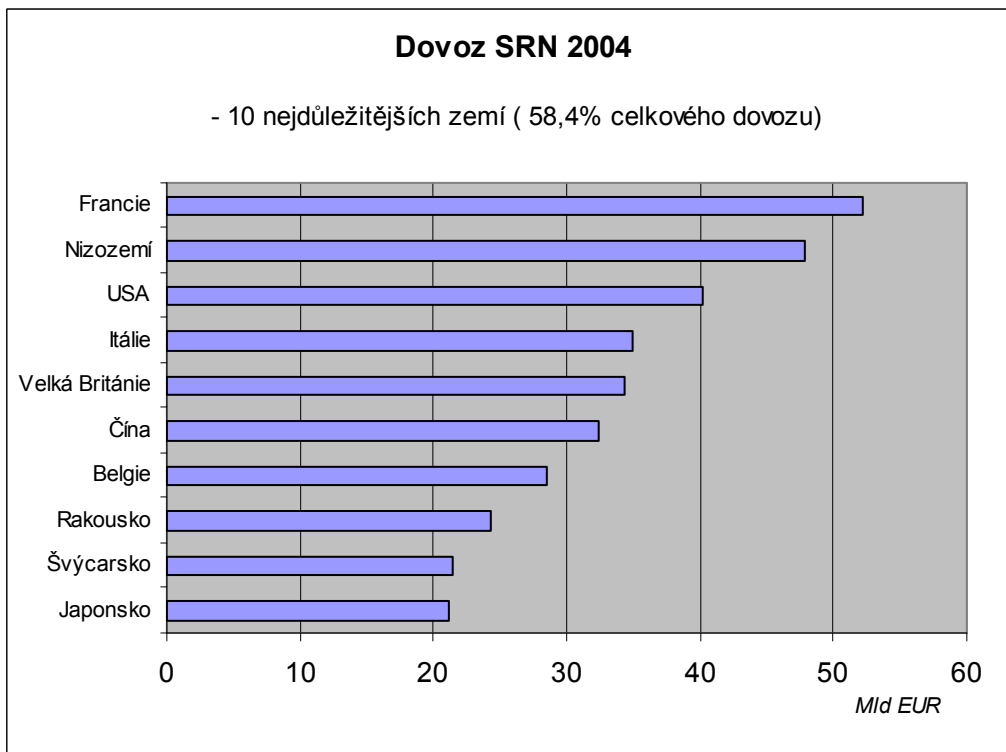
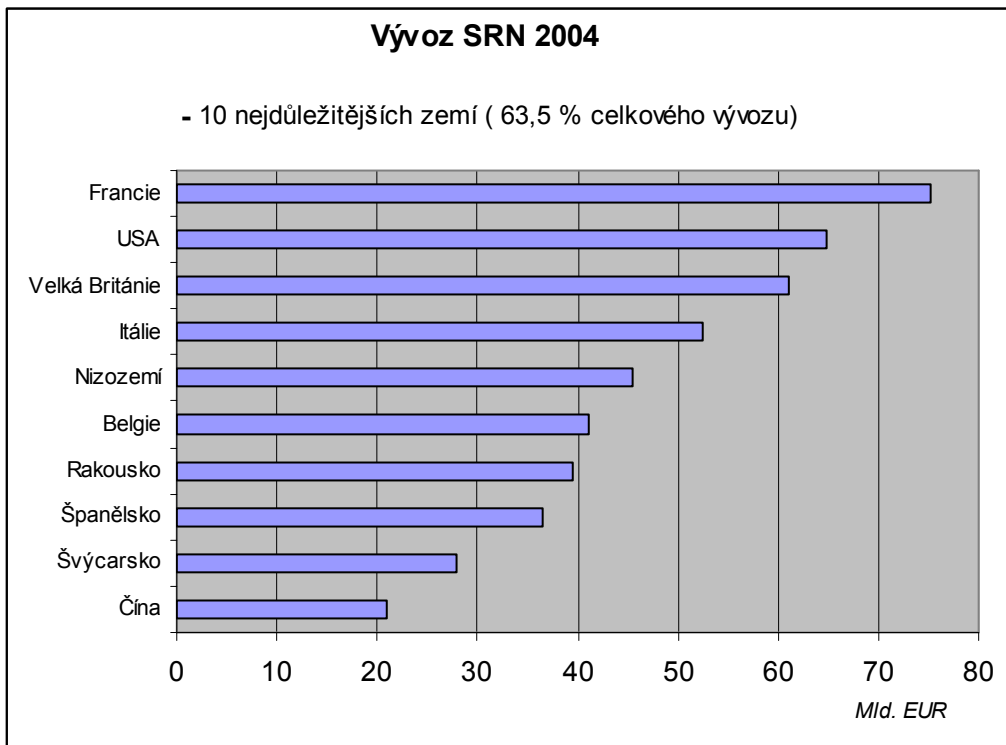
Die Welt
 Frankfurter Allgemeine Zeitungen
 Süddeutsche Zeitungen
 Die Zeit
 Der Tagesspiegel
 Sächsische Zeitungen

Internetové zdroje:

www.handelsblatt.com
www.dw-world.de
<http://securityconference.de>
www.bundesregierung.de
www.deutsche-aussenpolitik.de
www.documentarchiv.de
www.bundesweher.de
www.bka.de

10. Přílohy

10.1. Vývoz a dovoz SRN ¹⁶³

¹⁶³ ZAHLENKMPASS 2005, s. 156

10.2. Průzkum veřejného mínění v SRN 2004 ¹⁶⁴

Němci si myslí, že:

dobrý vztah k USA je pro SRN důležitý	90%
špatný vztah k USA škodí německému hospodářství	81%
Němci by měli být USA vděční za jejich pomoc po druhé světové válce	65%
Evropané by měli sice zůstat partnery USA, ale měli by vykonávat nezávislejší politiku	68%
žádná jiná země neprosazuje své zájmy tak bezohledně a egoisticky jako USA	72%
důvodem k válce nemůže být nikdy jen odstranění diktatury	68%
proti mezinárodnímu terorismu se dá nejlépe bojovat ve spolupráci EU a USA	91%
čím více Německo spolupracuje s USA, tím více hrozí nebezpečí teroristických útoků	65%

11. Terminologický slovník

Al-Káida – teroristická organizace, v čele Usáma bin Ládín
Bundeswehr – německá armáda
CDU/CSU – Křesťansko demokratická unie/ Křesťansko sociální unie
FDP – strana Svobodných demokratů
ISAF - International security assistance force – mezinárodní mezinárodní podpůrné jednotky pro zajištění bezpečnosti a stability Afghánistánu po válce
MAA – Mezinárodní atomová agentura
NATO – North Atlantic Treaty Organization = Severoatlantická aliance – obranná aliance a organizace, která vznikla podpisem Washingtonské smlouvy 4. 4. 1949
PDS – východoněmecká poskomunistická Strana demokratického socialismu
RB OSN – Rada bezpečnosti OSN, nejvyšší orgán
rudo-zelená koalice – tzn. vládnoucí koalice sociálních demokratů (rudá) a Strany zelených (zelená)
SPD – Sociálně demokratická strana Německa
Talibán – režim, který v Afghánistánu před válkou 2001.
WASG – západoněmecká strana: Volební alternativa sociální spravedlnosti

Osobnosti (funkce během období 2001-2005):

Ashcroft Jonathan – ministr spravedlnosti USA
Bush W. George – současný prezident USA, v úřadě od roku 2001
Coates Daniel – velvyslanec USA v Německu
Hussajn Saddám – do jara 2003 nejvyšší státní představitel Iráku
Fischer Joschka – předseda strany Zelených, ministr zahraničí SRN 1998-2005
Gerhardt Wolfgang – zahraničněpolitický mluvčí FDP
Gmelinová-Däubler Herta – ministryně spravedlnosti SRN
Cheney Dick – viceprezident USA
Koch Roland – ministerský předseda Spolkové země Hesensko
Merkel Angela – předsedkyně CDU, současná kancléřka SRN,
Müntefering Franz – předseda frakce SPD
Powell Colin – 2001-2004 ministr zahraničí USA
Rau Johannes – prezident SRN
Rice Condoleeza – poradkyně Bushe pro bezpečnostní otázky, od ledna 2005 ministryně zahraničí
Rumsfeld Donald – ministr obrany USA
Schilly Otto – ministr spravedlnosti SRN
Schröder Gerhard – předseda SPD, 1998-2005 kancléřem SRN
Stiegler Ludwig – předseda frakce SPD
Stoiber Edmund – současný předseda CSU, během voleb 2002 kandidát CDU/CSU na kancléře
Struck Peter – ministr obrany SRN

¹⁶⁴ NEU, VIOLA. Die Deutschen und die Aussen- und Sicherheitspolitik. Konrad Adenauer Stiftung. März 2004, Nr. 122/2004, s. 5-29